

Etninės kultūros puoselėjimas užsienio lietuvių bendruomenėse ir lituanistinėse mokyklose

Tyrimo ataskaita

Dr. Aida Savicka
Lietuvos kultūros tyrimų institutas

Projektas atliktas Etninės kultūros globos tarybos užsakymu, įgyvendinant LR Vyriausybės patvirtintą Lietuvos diasporos politikos strateginių gairių „Globali Lietuva“ 2022–2030 m. įgyvendinimo veiksmų planą 2024–2026 m.

Vilnius
2025

TURINYS

Santrauka.....	3
Ižanga	3
Tyrimo metodologija.....	5
Apklausoje dalyvavusių bendruomenių ir mokyklų profilis	8
Užsienio lietuvių bendruomenių veikla	11
Lituanistinių mokyklų veikla	17
Dialektinis ryšys tarp bendruomenių ir lituanistinių mokyklų.....	20
Lietuvybės išsaugojimo ir puoselėjimo iššūkiai	25
Etniškumas kaip tautinės tapatybės dėmuo.....	27
Apibendrinimas	30
Išvados ir rekomendacijos.....	32
Literatūra.....	32
Summary	35
1 priedas. KLAUSIMYNAS. Etninės kultūros puoselėjimas užsienio lietuvių bendruomenėse	39
2 priedas. KLAUSIMYNAS. Etninės kultūros puoselėjimas užsienio lituanistinėse mokyklose.....	42

Santrauka

Etninės kultūros puoselėjimas diasporoje yra nelengvas, tačiau svarbus uždavinys tiek individualiu, tiek valstybės lygmeniu. Viena vertus, jis susijęs su asmens tautinės tapatybės išsaugojimu, kultūrinės atminties ir paveldo perdavimu jaunesniajai kartai, taip užtikrinant tapatybinį integralumą, palengvinant migracijos sukeltos socialinės ir kultūrinės atskirties įveikimą. Kita vertus, šiuolaikinių intensyvių migracijos srautų kontekste gyvas ir prasmingas valstybės ryšys su savo išeivijos bendruomenėmis, jų sutelktumas ir kultūrinis aktyvumas gali tapti strateginiu minkštosios galios instrumentu ir šalies įvaizdžio tarptautinėje arenoje formavimo priemone, skatindamas užsienyje gyvenančių tautiečių pilietinį aktyvumą ir sudarydamas prielaidas kultūrinės diplomatijos plėtrai.

Vykdam LR Vyriausybės patvirtintą Lietuvos diasporos politikos strateginių gairių „Globali Lietuva“ 2022–2030 m. įgyvendinimo veiksmų planą 2024–2026 m., kuriuo siekiama skatinti bendruomeniškumą ir lituanistinio švietimo plėtrą, lietuviškos kultūros puoselėjimą išeivijoje, Etninės kultūros globos tarybos užsakymu 2024 m. lapkričio mėn. – 2025 m. kovo mėn. laikotarpiu buvo atliktos užsienio lietuvių bendruomenių ir lituanistinių mokyklų vadovų apklausa. Apklausų tikslas – įvertinti dabartinę skirtingose pasaulio šalyse susibūrusių lietuvių bendruomenių ir veikiančių lituanistinių mokyklų situaciją etninės kultūros puoselėjimo požiūriu, identifikuoti esamas praktikas, poreikius bei svarbiausius iššūkius ir gautų rezultatų pagrindu suformuluoti pagrįstas rekomendacijas institucijoms, siekiant užtikrinti tvarią diasporos politiką ir kultūrinių ryšių su Lietuva stiprinimą.

Raktažodžiai: lietuvių diaspora, lituanistinės mokyklos, etninė kultūra.

Įžanga

Globaliame pasaulyje etninė kultūra įgyja naują reikšmę kaip asmeninės ir bendruomeninės tapatybės orientyras bei kultūrinės atminties šaltinis. Jos išsaugojimas ir puoselėjimas aktualus ir išeivijos bendruomenėms, nes XXI amžiui būdingi intensyvūs migracijos ir transnacionalizmo procesai ne tik transformuoja kultūrinės tapatybės sampratą, bet ir sustiprina poreikį išlaikyti ryšį su prigimtaine kultūra. Etninė kultūra tampa savitumo ženklu ir simboliu kapitalu, padedančiu kurti ir išlaikyti bendruomeninį solidarumą, perduoti tradicijas naujoms

kartoms ir išsaugoti tapatybės integralumą sparčiai kintančioje kultūrinėje aplinkoje. Joje etniškumas įgauna ne tik retrospektyvinę, bet ir perspektyvinę svarbą – jis ne tik užkoduoja ir įprasmina praeities patirtį, bet ir tampa išeivijos kultūrinių bei edukacinių iniciatyvų ašimi. Globalizacijos ir kultūrinės homogenizacijos sąlygomis etninės kultūros gyvybingumas išeivijos bendruomenėse liudija jų atsparumą ir gebėjimą prisitaikyti, kartu išlaikant autentiškumo pojūtį bei stiprinant kolektyvinę tapatybę.

Aktyvus išeivijos santykis su kilmės šalimi bei etninėmis savo šaknimis bei į jo stiprinimą orientuota veikla ypač aktualūs Lietuvos geopolitinių, demografinių ir tapatybinių diskursų kontekste, o šių reiškinių tyrimai leidžia geriau suprasti tautinio tapatumo aktualumą ir dinamiką globaliame pasaulyje. Atlikti diasporos tyrimai atskleidžia platų problematikos spektrą, apimančią emigrantų socialinių tinklų formavimosi procesus, tautinės tapatybės išsaugojimo bei adaptacines strategijas (Bučaitė-Vilkė ir kt., 2012; Čiubrinskas, 2011, 2020; Kripienė, 2012, 2013; Kuznecovienė, 2009; Noreikaitė, 2017; Taljūnaitė & Labanauskas, 2009), savasties ir namų jausenos paieškas (Daukšas, 2021; Liubinienė, 2009; Parutis, 2007; Stepušaitytė, 2013), gimtosios kalbos išlaikymo šeimose politiką ir jos tarpgeneracinius iššūkius (Bissinger, 2021; Gudavičienė & Jakaitė-Bulbukienė, 2021; Hilbig ir kt., 2025; Jakaitė-Bulbukienė, 2014, 2015; Ramonienė, 2015, 2019; Ramonienė & Ramonaitė, 2024), šeimos švenčių šventimo tradicijas (Račiūnaitė-Paužuolienė, 2017), integracijos priimančioje visuomenėje iššūkius (Blachnicka-Ciacek & Budginaite-Mackine, 2022), išeivijos žiniasklaidos kaip tautiškumo platformos vaidmenį (Budriūnienė, 2020; Šarkūnaitė, 2017), diasporos potencialo panaudojimo Lietuvos valstybės gerovei galimybes (Gečienė & Matulaitis, 2022; Gudelis ir kt., 2015), taip pat diasporos politikos prioritetus bei institucinių sprendimų poveikį (Gudelis & Klimavičiūtė, 2020; Popyk, 2023) ir kitas temas. Ši informacijos aruodą papildo tyrimai, atlikti įgyvendinant Etninės kultūros globos tarybos programas (Barkauskaitė, 2018; Račiūnaitė-Paužuolienė, 2017), o taip pat – LR Užsienio reikalų ministerijos nuo 2012 m. kasmet atliekamos išeivių apklausos¹, kurios siekia įvertinti, kiek Lietuvos diaspora orientuojasi į lietuviybės išsaugojimą, kaip ji vertina esamas galimybes puoselėti tautinę tapatybę ir mokytis lietuvių kalbos, išsiaiškinti diasporos norą bei realias galimybes dalyvauti Lietuvos viešajame gyvenime, taip pat atskleisti grįžimo į Lietuvą planus ir su jais siejamus lūkesčius.

Moksliniuose diasporos tyrimuose neretai apsiribojama vienos ar kelių šalių atveju, emigrantų tapatybės išsaugojimo klausimą analizuojant platesniame nei etniškumo kontekste. Siekiant formuoti veiksmingą ir tvarią ilgalaikę valstybės kultūrinę ar švietimo politiką, orientuotą į ryšio su diaspora stiprinimą, jų etninės ir pilietinės įtraukties didinimą, reikalingi patikimi, nuolat atnaujinami empiriniai duomenys apie įvairiose užsienio šalyse susibūrusių lietuvių bendruomenių (toliau – *bendruomenių*) ir veikiančių lituanistinių mokyklų (toliau – *mokyklų*) veiklos sąlygas, motyvaciją, poreikius bei iššūkius. Ypatingas vaidmuo šiuo atveju tenka bendruomenių ir mokyklų vadovams, kurių patirtys ir įžvalgos sudaro itin svarbų informacijos šaltinį. Į juos ir buvo orientuotas čia pristatomas tyrimas, kurio metu surinkti duomenys ne tik praturtins mokslinių žinių bazę, bet ir suteiks valstybės politikos formavimui empiriškai pagrįstą informaciją, padėsiančią užtikrinti jos tikslingumą, efektyvumą bei jautrumą specifiniams skirtingų bendruomenių poreikiams. Tokie duomenys gali tapti esminiu instrumentu siekiant stiprinti ilgalaikius ryšius su diaspora, pagrįstus abipuse nauda, pasitikėjimu ir įtrauktimi.

¹ Šių apklausų ataskaitos skelbiamos <https://globalilietuva.urm.lt/pazink-diaspora/lietuvos-diasporos-nuomones-apklausa/lietuvos-diasporos-apklauros-ataskaitu-archyvas/306>.

Tyrimo metodologija

Vykdamas LR Vyriausybės patvirtintą Lietuvos diasporos politikos strateginių gairių „Globali Lietuva“ 2022–2030 m. įgyvendinimo veiksmų planą 2024–2026 m.¹, kuriuo siekiama skatinti bendruomeniškumą ir lituanistinio švietimo plėtrą, lietuviškos kultūros puoselėjimą išseivijoje, Etninės kultūros globos tarybos užsakymu 2024 m. lapkričio mėn. – 2025 m. kovo mėn. laikotarpiu buvo atliktos bendruomenių ir mokyklų vadovų apklausos. Apklausa buvo atliekama pagal Etninės kultūros globos tarybos parengtus klausimynus (žr. 1–2 ataskaitos priedus). Iš viso kvietimai dalyvauti apklausoje buvo išplatinti 184 bendruomenėms iš 61 šalies (pagal URM, Pasaulio lietuvių bendruomenės ir atskirų šalių skėtinių bendruomenių viešai skelbiamą informaciją apie tose šalyse veikiančias regionines bendruomenes ir jų kontaktinius duomenis) ir 247 mokykloms (tiek neformaliojo švietimo įstaigoms, tiek bendrojo ugdymo įstaigoms) iš 48 šalių (pagal lituanistinio švietimo įstaigų registro, URM, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos ir pačių bendruomenių viešai skelbiamą informaciją). Tyrimų dalyviai klausimynus pildė internetu (*Google Docs* platformoje), prie platformos prisijungdami pagal elektroniniais laiškais gautas nuorodas.

Pirmasis apklausų etapas vyko 2024 m. lapkričio 4 d. – 2025 m. sausio 7 d. Jo metu sulaukta atsakymų iš 30 bendruomenių, veikiančių dvidešimt vienoje šalyje, ir 36 mokyklų, įsikūrusių penkiolikoje šalių. Siekiant didesnio atsakomumo, buvo išplatinti papildomi kvietimai dalyvauti apklausoje, į kuriuos 2025 m. vasario 9 d. – kovo 15 d. atsiliepė dar 14 bendruomenių iš devynių šalių ir 25 mokyklos iš trylikos šalių (1 lent. pateikta apklausoje dalyvavusių bendruomenių ir mokyklų suvestinė pagal šalis). Tokiu būdu, apklausoje dalyvavo bendruomenės ir mokyklos iš įvairių pasaulio regionų: Vakarų ir Rytų Europos, Šiaurės ir Pietų Amerikos bei Azijos (atsakymų nesulaukta iš diasporos Afrikos šalyse). Į kvietimus dalyvauti apklausoje neatsiliepė bendruomenės ir mokyklos, įsikūrusios tokiose šalyse kaip Belgija, Brazilija, Bulgarija, Čekija, Čilė, Egiptas, Ekvadoras, Islandija, Italija, Izraelis, Jungtiniai Arabų Emyratai, Kazachstanas, Kolumbija, Malaizija, Malta, Meksika, Moldova, Peru, Pietų Afrikos respublika, Rumunija, Rusija, Sakartvelas, Slovėnija, Šri Lanka, Šveicarija, Taivanas, Venesuela, Vengrija, Vietnamas. Bendruomenių atveju buvo pasiektas 24 proc., o mokyklų atveju – 25 proc. apklausų atsakomumo rodiklis (*response rate*), kuris internetinių apklausų kontekste laikytinas aukštu pasiekimu². Tokie rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad tiek bendruomenių, tiek mokyklų vadovai tyrimo temą suvokė kaip aktualią ir reikšmingą, o tai, savo ruožtu, sustiprino jų motyvaciją dalyvauti.

¹ Su Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministro 2024 m. sausio 31 d. įsakymu Nr. V-52 „Dėl Lietuvos diasporos politikos strateginių gairių „Globali Lietuva“ 2022–2030 m. įgyvendinimo veiksmų plano 2024–2026 m. patvirtinimo“ galima susipažinti čia: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/2d1d16a0c00311ee9269b566387cfecb?jfwid=-grpv92710>.

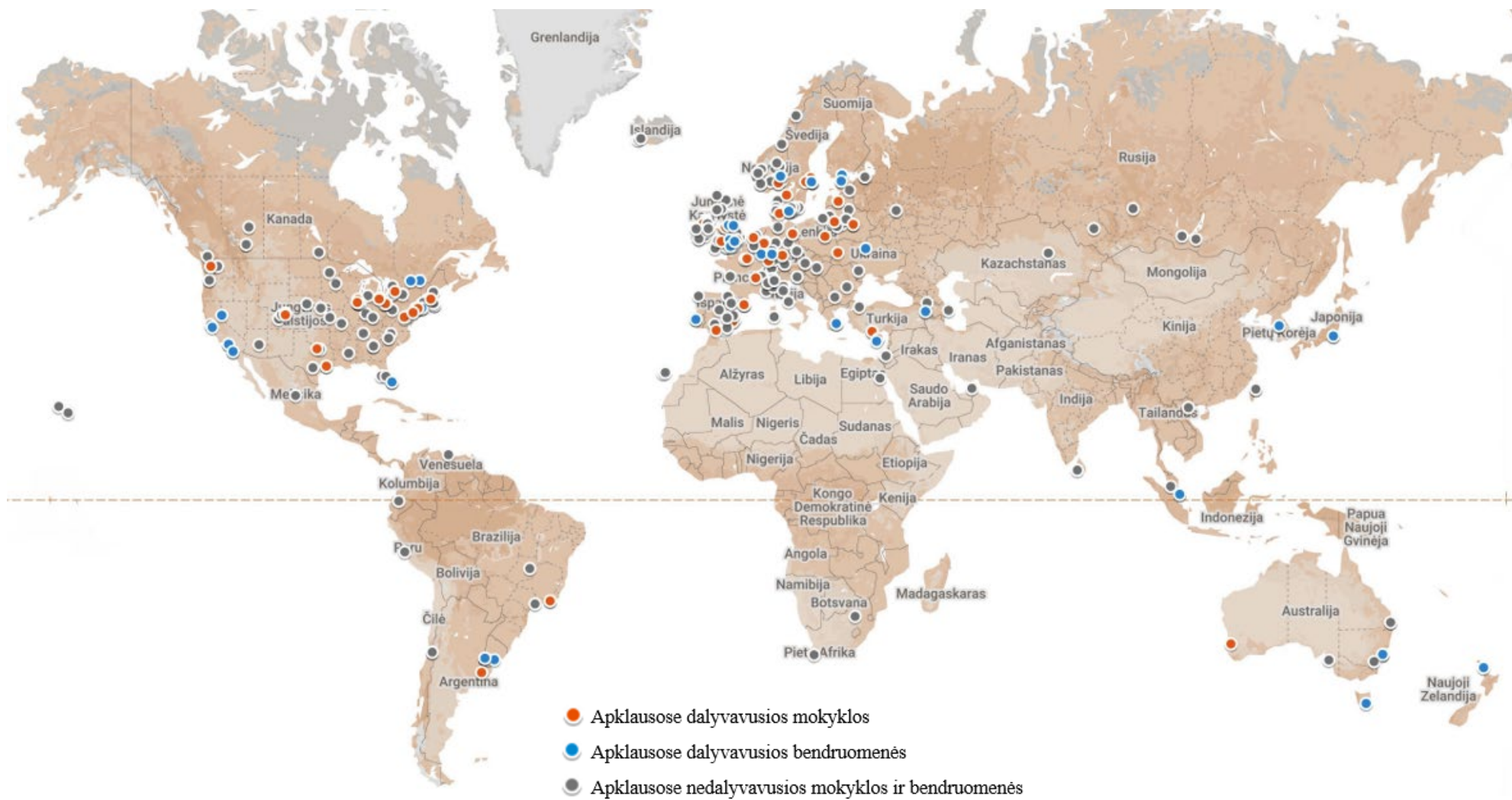
² Internetinių apklausų atveju šis rodiklis, priklausomai nuo tyrimo specifikos, paprastai svyruoja tarp 5–30 proc.

1 lent. Apklausose dalyvavusių bendruomenių ir mokyklų pasiskirstymas pagal šalis

ŠALIS	Apklausose dalyvavo	
	Bendruomenių	Mokyklų
Airija	0	2
Argentina	1	1
Armėnija	1	0
Australija	2	2
Austrija	0	1
Baltarusija	0	1
Čilė	0	1
Danija	2	2
Estija	1	0
Graikija	1	0
Ispanija	1	4
Japonija	1	0
JAV	11	17
Jungtinė Karalystė	5	6
Kanada	2	1
Kipras	1	1
Latvija	1	1
Lenkija	1	4
Liuksemburgas	1	0
Naujoji Zelandija	1	0
Nyderlandai	0	1
Norvegija	1	1
Pietų Korėja	1	0
Portugalija	1	0
Prancūzija	0	3
Singapūras	1	0
Suomija	1	0
Švedija	1	5
Turkija	0	1
Ukraina	1	1
Urugvajus	2	1
Vokietija	2	4
Iš viso:	44	61

Į apklausas kvieštų dalyvauti ir dalyvavusių bendruomenių ir mokyklų žemėlapis pateiktas 1 pav. Jis akivaizdžiai iliustruoja, kad skirtingi pasaulio regionai apklausose atstovaujami netolygiai. Pavyzdžiui, sąlyginai gausiai atstovaujama išeivija Vakarų Europoje ir JAV (kuri siejama su mišrių priešasčių migracija – ją sudaro tiek istorinė XX a. pradžios išeivija, tiek karo ir pokario pabėgėliai, tiek šiuolaikinės migracijos srautai), tačiau sulaukta menko grįžtamojo ryšio iš išeivijos Rytų Europos, Tolimųjų Rytų ir Pietų Amerikos šalyse, o visai nesulaukta iš išeivijos Rusijoje ir Pietryčių Azijoje (labiausiai siejamos su sovietine migracija), taip pat Afrikos šalyse. Toks netolygumas gali kelti tam tikrų problemų siekiant tyrimo rezultatų apibendrinimo, nes skirtinguose regionuose bendruomenės ir mokyklos gali susidurti su labai specifinėmis steigimosi, funkcionavimo ir komunikacijos sąlygomis. Kita vertus, dalyvavusiųjų apklausose geografinis pasiskirstymas neblogai atitinka esamą išeivijos bendruomenių tankį atitinkamuose regionuose.

1 pav. Dalyvauti apklausoje pakviestų ir dalyvavusių bendruomenių ir mokyklų žemėlapis

Kitas dalykas, į kurį reikia atkreipti dėmesį vertinant apklausų duomenis yra tas, kad ne visos realiai veikiančios bendruomenės patenka į oficialius sąrašus, taip pat ne visos yra gerai įtrauktos į platesnius diasporos tinklus ar turi formalią struktūrą – kai kurios buriasi ir komunikuoja kaip neformalios socialinių tinklų grupės, kurios laikui gali išaugti į labiau konsoliduotas bendruomenes, tačiau tai nebūtinai įvyksta. Tokių sambūrių potencialas telkti užsienyje gyvenančius tautiečius, žadinti jų pilietinį aktyvumą, skleisti lietuvišką kultūrą ir informaciją taip pat turi būti tinkamai įvertintas, atsižvelgiant į jų specifiką, nes skirtumas tarp tradicinių bendruomenių ir virtualių sambūrių gali būti esminis, kalbant apie jų vykdomą veiklą ir kylančius iššūkius. Žinoma, skaitmeninėje eroje šis skirtumas negali būti suabsoliutintas, nes visos apklausose dalyvavusios bendruomenės ir 90 proc. mokyklų nurodė turinčios internetinę svetainę ar socialinių tinklų paskyras, o dauguma naudojami ir keliomis platformomis. Absoliučiai populiariausia platforma, kurioje bendruomenių nariai informuojami apie būsimus renginius, dalinamasi kita svarbia informacija ar nuotraukomis ir sklaidžiama lietuviška kultūra, yra *Facebook* (žr. 2 lent.). Tačiau pristatomame tyrime nėra atstovaujami vien virtualiu pagrindu veikiantys ir organizacinės struktūros neturintys užsienyje gyvenančių tautiečių sambūriai: kadangi jų veikla paprastai grindžiama neinstitucionalizuotais, laisvesniais bendravimo tinklais, ne visada įmanoma aiškiai identifikuoti jų vadovus ar lyderius, kam turėtų būti adresuota apklausa.

2 lent. Bendruomenių naudojimas interneto svetainėmis ir socialiniais tinklais informacijos sklaidos tikslais

	Besinaudojančių bendruomenių dalis
<i>Facebook</i> paskyra	98%
Interneto svetainė	37%
<i>Instagram</i> paskyra	16%
<i>LinkedIn</i> paskyra	5%
<i>YouTube</i> kanalas	5%

Atsižvelgiant į išdėstytas aplinkybes, atliktos apklausos negali būti laikomos reprezentatyviai atstovaujančiomis užsienio lietuvių bendruomenės ir lituanistines mokyklas (o juo labiau – visą lietuviškąją diasporą) griežtąja prasme. Nepaisant šių ribotumų (tačiau į juos atsižvelgiant), net 25 procentus siekiantis bendras bendruomenių ir mokyklų atstovavimas leidžia daryti pagrįstas išvadas apie lietuviškų bendruomenių telkimąsi išeivijoje, lituanistinių mokyklų plėtrą bei jų veiklos motyvaciją, principus ir pobūdį.

Apklausose dalyvavusių bendruomenių ir mokyklų profilis

Apklausose dalyvavusių bendruomenių ir mokyklų įvairovė yra didelė, vertinant jas pagal keletą kriterijų: veiklos trukmę, dydį (bendruomenės narių ar mokinių skaičių), vidutinį bendruomenės narių amžių ar į ugdymą įtraukiamas mokinių amžiaus grupes, teritorinę aprėptį (išsisklaidymą ar koncentraciją), disponuojamą infrastruktūrą (kur bene svarbiausias veiklos galimybes sąlygojantis elementas yra jai tinkamos patalpos), atstumą iki Lietuvos ambasados, geografinį atstumą nuo Lietuvos. Įvairūs struktūriniai veiksniai daro reikšmingą įtaką diasporos bendruomenių ir mokyklų veiklai, apibrėždami objektyvias jų funkcionavimo sąlygas. Bendruomenės ar mokyklos dydis lemia organizacinius pajėgumus: didesnės

struktūros paprastai gali sutelkti aktyvesnę savanorių grupę, o tai sudaro prielaidas platesnei veiklų įvairovei; tačiau tuo pat metu joms aktualesnės tampa materialinės problemos, tokios kaip patalpų užtikrinimas ar finansinių išteklių telkimas. Ne mažiau reikšminga yra ir veiklos trukmė – ilgesnę patirtį turinčios bendruomenės dažniau yra sukaupusios tam tikrą materialinę bazę, susiformavusias tradicijas ir įprastas organizacines praktikas. Demografiniai skirtumai taip pat veikia bendruomenių raidą: senstančiose struktūrose jaunosios kartos nariai dažnai praranda tiesioginį kontaktą su lietuviškąja kultūra, o nuolat naujais emigrantais iš Lietuvos pasipildančios bendruomenės išlaiko gyvesnį kultūrinį ryšį. Teritorinis išsisklaidymas buvimo šalyje daro įtaką veiklų pobūdžiui – dideli atstumai ir sudėtingas tiesioginių susitikimų organizavimas gali skatinti rinktis nuotolines edukacijas ar kelių dienų stovyklas šeimoms bei vaikams. Geografinis artumas Lietuvos Respublikos ambasadai yra dar vienas svarbus veiksnys: gyvenantieji netoli ambasados gali lengviau dalyvauti jos inicijuotuose renginiuose, tuo tarpu nutolusieji susiduria su didesne organizacine našta. Panašiai veikia ir atstumas iki Lietuvos: gyvenantieji arčiau dažniau palaiko tiesioginius ryšius su Lietuva, jiems paprasčiau atvykti į Lietuvoje organizuojamas stovyklas, jei toks poreikis yra; tuo tarpu kitiems dalyvavimas tokiuose renginiuose dažnai yra ne tik finansiškai sudėtingas, bet ir komplikuotas dėl skirtingų sezoninių ciklų (pvz., kai Lietuvoje vyksta vasaros stovyklos, kitose šalyse dar tęsiasi mokslo metai). Atsižvelgiant į šių veiksnių svarbą, verta bent trumpai apžvelgti apklausose dalyvavusių bendruomenių ir mokyklų profilių pagal pagrindinius parametrus.

Pagal apklaustųjų informaciją, bendruomenių ir mokyklų steigimo užsienyje metai apima laikotarpį nuo 1914 m. Senosios apklausoje dalyvavusios bendruomenės įsikūrusios Argentinoje, Australijoje, JAV, Kanadoje, Urugvajuje, Estijoje, Latvijoje, Švedijoje, Vokietijoje, o mokyklos – Australijoje, JAV, Kanadoje, Lenkijoje, Vokietijoje. Tačiau dauguma bendruomenių ir mokyklų buvo įkurtos jau po Nepriklausomybės atgavimo, ir ypatingai aktyvus šiuo požiūriu yra laikotarpis nuo 2010 m. (žr. 3 lent.).

3 lent. Apklausose dalyvavusių užsienio lietuvių bendruomenių ir lituanistinių mokyklų įsteigimo metai

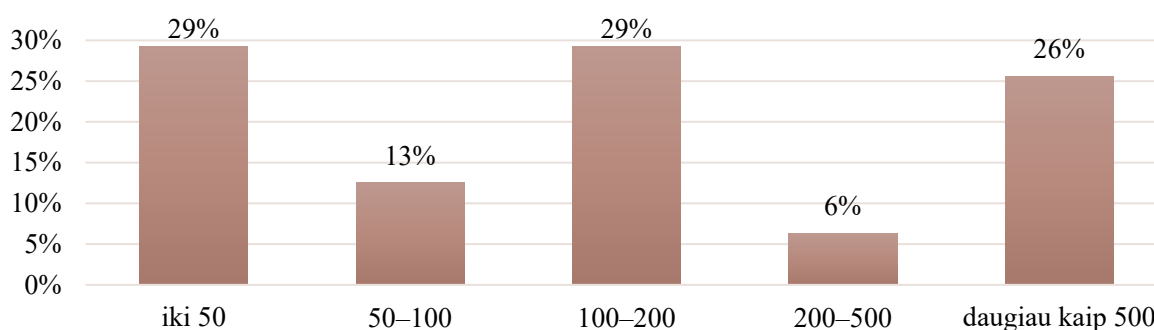
Įsteigimo metai	Bendruomenių	Mokyklų
1914–1989	16	12
1990–1999	3	6
2000–2009	8	9
2010–2019	10	20
2020–2024	5	12
<i>Nenurodė</i>	2	2

Ypač kalbant apie mokyklas, po 2010 m. matome spartų steigimąsi tiek geografiškai nuo Lietuvos nutolusiose šalyse (Argentinoje, Australijoje, Čilėje, JAV), tiek Europos šalyse (Austrijoje, Danijoje, Ispanijoje, JK, Kipre, Lenkijoje, Nyderlanduose, Norvegijoje, Prancūzijoje, Švedijoje, Turkijoje, Vokietijoje). Šį reiškinį galėjo lemti keli tarpusavyje susiję veiksniai. Pirmiausia, po 2008–2009 m. ekonominės krizės ženkliai išaugę emigracijos iš Lietuvos mastai, ypač šeimų su vaikais, sukūrė aiškų poreikį užtikrinti sistemingą lietuvių kalbos mokymą ir kultūrinį ugdymą diasporoje. Tyrimai rodo, kad naujoji emigracijos banga pasižymėjo sąmoningu siekiu palaikyti ryšį su Lietuva – nemažai šeimų emigravo turėdamos laikinumo nuostatą, todėl aktyviai rūpinosi vaikų lietuviškos tapatybės išlaikymu (Budginaitė & Mašidlauskaitė, 2015). Šią motyvaciją papildomai skatino kryptingesnė Lietuvos valstybės politika: Švietimo ir mokslo ministerija, Užsienio reikalų ministerija bei Pasaulio lietuvių

bendruomenė pradėjo remti mokyklų steigimą, teikė finansinę bei metodinę paramą, organizavo mokytojų kvalifikacijos kėlimo kursus. Greta to, spartus skaitmeninių komunikacijos priemonių plėtojimas išplėtė lituanistinio švietimo galimybes. Jis atvėrė kelią ne tik efektyviai tinklaveikai tarp įvairių bendruomenių, bet ir sudarė sąlygas sistemingai dalytis patirtimi bei ugdymo programomis, kurtis nuotolinėms lituanistinėms mokykloms, jų veikloje pasitelkiant sparčiai didėjančią skaitmeninių ugdymo priemonių bazę. Pastarasis reiškinys itin reikšmingas regionuose, kuriuose mokinių geografinis išsiskaidymas neleidžia formuoti tradicinių klasių – technologijos suteikia galimybę palaikyti mokymosi tęstinumą, išlaikyti bendruomeninį ryšį ir užtikrinti lituanistinio ugdymo prieinamumą nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos.

Nors neretai užsienio lietuvių bendruomenės turi daugiau ar mažiau formalizuotą statusą ir struktūrą (įstatus, valdybą, savanorišką nario mokesčio mokėjimą ir pan.), narystė bendruomenėse daugiausia yra neformali, todėl respondentų nurodomas bendruomenės narių skaičius yra apytikslis, nustatomas pagal dalyvaujančių renginiuose žmonių ar naujienlaiškių gavėjų skaičių, ką ir patys respondentai neretai akcentavo. Vertinant bendruomenių dydį, stebima didelė įvairovė: nuo visiškai mažų grupių, įtraukiančių 10–15 žmonių, iki bendruomenių, turinčių kelis tūkstančius narių (bendruomenių pasiskirstymą pagal dydį žr. 2 pav.). Mažosios bendruomenės daugiausia įsikūrusios tokiose geografiškai nuo Lietuvos nutolusiose šalyse kaip Armėnija, Japonija, Kipras, P. Korėja, Singapūras; tuo tarpu didžiosios veikia JAV, Latvijoje, Lenkijoje, Vokietijoje.

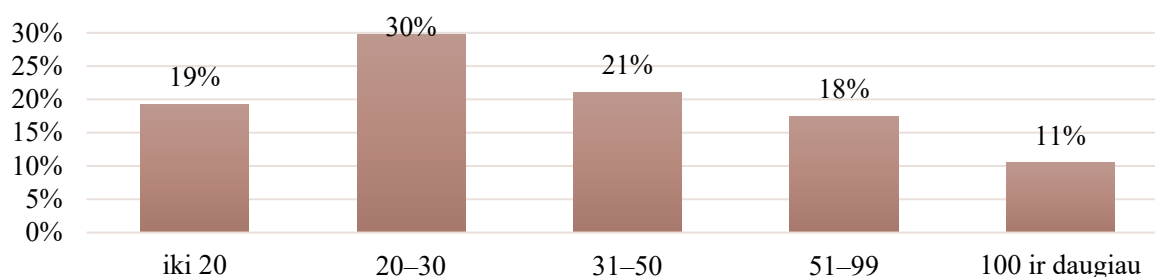
2 pav. Užsienio lietuvių bendruomenių pasiskirstymas pagal dydį (narių skaičių)

Lietuvos švietimo ir mokslo institucijų registro 2024 m. gruodžio mėn. duomenimis, iš viso užsienyje veikė 261 lituanistinio švietimo įstaiga, iš kurių 251 buvo neformaliojo švietimo mokykla (dauguma atveju mokinių tėvų ir bendruomenės entuziastų įsteigtos ir vadovaujamos savaitgalinės ar virtualios mokyklėlės), o 10 – bendrojo ugdymo įstaigos (įsikūrusios Latvijoje, Lenkijoje, Vokietijoje); šiose įstaigose mokėsi 12,5 tūkst. vaikų ir jaunuolių (URM, 2025). Tai sudaro iki 10 proc. visų užsienyje gyvenančių mokyklinio amžiaus lietuvių kilmės asmenų.

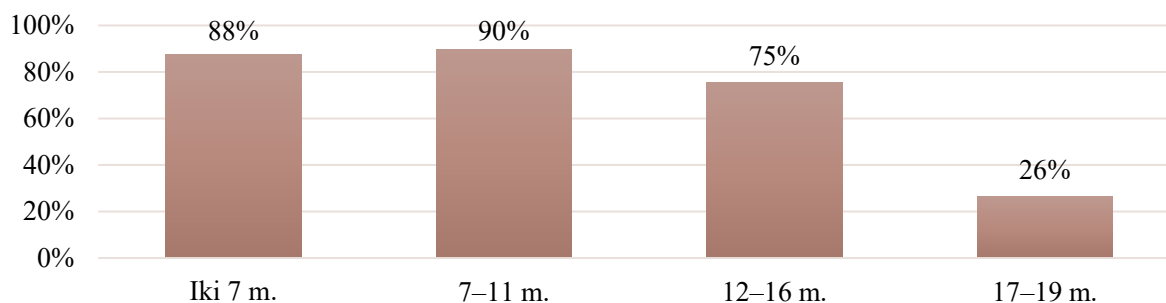
Apklausoje dalyvavo lituanistinės mokyklos, iš kurių trys yra bendrojo ugdymo įstaigos, dvi virtualios mokyklos ir trys į registrą neįtrauktos neformalaus ugdymo įstaigos. Jose besimokančių mokinių skaičius yra tiksliau identifikuojamas nei bendruomenių dydis, ir čia taip pat matoma nemaža įvairovė – nuo 8 iki 730 mokinių (mokyklų pasiskirstymą pagal mokinių skaičių žr. 3 pav.). Didžiosios lituanistinės mokyklos veikia JAV (nors šioje šalyje kai kuriuose regionuose yra ir visai mažų mokyklėlių), Jungtinėje Karalystėje, Latvijoje, Lenkijoje.

3 pav. Lituanistinių mokyklų pasiskirstymas pagal mokinių skaičių

Absoliuti dauguma mokyklų orientuojasi į jauniausio amžiaus mokinius (iki 11 metų), nemažai jų toliau ugdo vaikus iki 16 m., tuo tarpu vyresniems nei 16 metų mokiniams pamokas organizuoja gerokai mažiau mokyklų (žr. 4 pav.). Atsižvelgiant į gana mažą didžiosios dalies mokyklų dydį (pusėje iš jų mokosi iki 30 mokinių) ir į tai, kad daugumoje jų mokinių amžiaus diapazonas yra platus, susiduriama su situacija, kurią ir patys respondentai įvardijo, kad pedagogui tuo pačiu metu tenka dirbti su labai skirtingo amžiaus mokiniais, o tai reikalauja specialiai tam pritaikytos metodinės medžiagos, kurios jie pasigenda. Anot vieno iš respondentų, „*sunku pritaikyti turinį visų amžiaus [grupių] mokiniams*“ (M¹, JAV).

4 pav. Mokinių amžiaus grupės, kurioms organizuojamos pamokos lituanistinėse mokyklose

Atsakydami į klausimą, ar bendruomenė ar mokykla turi jų veiklą dokumentuojantį archyvą, teigiamai atsakė 58 proc. bendruomenių vadovų ir 68 proc. mokyklų vadovų.

Užsienio lietuvių bendruomenių veikla

Išseivių bendruomenių vadovų atsakymuose į atvirą klausimą apie svarbiausią jų bendruomenės veiklos misiją įvardinti tikslai rodo, kad jų veikla pirmiausia orientuota į lietuvių telkimą,

¹ Čia ir toliau prie respondentų atsakymų į atvirus klausimus citatų nurodomas simbolis „M“ reiškia mokyklos vadovo atsakymą, o „B“ – bendruomenės vadovo.

bendrystės kūrimą ir lietuviybės išsaugojimą. Pabrėžiama siekiamybė palaikyti kalbą, tradicijas, kultūrą bei perduoti jas jaunajai kartai, taip užtikrinant ilgalaikį diasporos gyvybingumą:

Bendruomenės tikslas – sujungti lietuvius ir jų šeimas, gyvenančius JAV. (B, JAV)

Lietuvių, gyvenančių Katalonijoje, ir jų šeimų būrimas bendriems renginiams ir veikloms. (B, Ispanija)

Telkti diasporą, kartu švęsti šventes, puoselėti lietuvišką kultūrą mokant vaikus, pabendrauti lietuvių kalba. (B, Japonija)

Išsaugoti lietuvių bendruomenę, kultūrą, kalbą, platinti žinias apie ją, įtraukti daugiau bendruomenės narių. (B, Kanada)

Puoselėti lietuviybę, bendrauti, burtis, švęsti lietuviškas šventes. (B, Kipras)

Burti tautiečius, palaikyti jų teigiamą psichologinę būklę, išlaikyti tautiškumą, skiepyti pilietybės jausmą, skatinti jaunimą bendrauti lietuviškai. (B, Vokietija)

Pagrindinė Latvijos lietuvių bendruomenės veikla – lietuvių liaudies papročių ir tradicijų puoselėjimas, įvairių švenčių minėjimas. (B, Latvija)

Puoselėti lietuviybę ir išlaikyti tradicijas. (B, JAV)

Išlaikyti lietuviybę, Lietuvos kultūrą ir papročius. (B, Urugvajus)

Išlaikyti lietuviybę, tradicijas, kalbą. (B, JAV)

Lietuvių bendruomeniškumo sąmonės skatinimas; lietuvių kultūros renginių organizavimas; Danijos lietuvių bendrijos istorijos atminties sklaida; šeštadieninės lituanistinės mokyklos organizaciniai reikalai; DLB universiteto – savaitgalis prie kavos su įvairiausiais žymiais Danijos žmonėmis, turėjusiais ar turinčiais ryšius su Lietuva, organizavimas; paramos Ukrainai lėšų rinkimas; rūpinimasis Kopenhagos lietuvių choro „Credo“ patalpomis; valstybinių Lietuvos švenčių minėjimas – visos šios veiklos ar tikslai priklauso nuo kiekvienos DLB tarybos aktyvo interesų ir aktyvumo. (B, Danija)

Šie ir kiti atsakymai rodo, kad bendruomenių veikla dažnai apima ne tik švenčių minėjimą ar kultūros renginius, bet ir socialinę dimensiją – rūpinimąsi narių psichologine gerove, pilietiškumo jausmo stiprinimu, bendruomeniškumo ugdymu. Kita vertus, galima pastebėti tam tikrus tikslų aprėpties skirtumus: kai kurios bendruomenės apsiriboja lietuviybės puoselėjimo praktikomis per šventes, o kitos siekia platesnio poveikio – telkia finansinę paramą, įsitraukia į vietos visuomenės gyvenimą ar įgyvendina platesnius atminties bei kultūros sklaidos projektus. Ši įvairovė atspindi skirtingus diasporos kontekstus bei bendruomenių brandą, tačiau bendra kryptis išlieka vienoda – išlaikyti ir stiprinti lietuvišką tapatybę užsienio aplinkoje.

Atsižvelgiant į tyrimui iškeltus tikslus, didžiausias dėmesys čia pristatomose apklausose buvo skirtas etninės kultūros puoselėjimui diasporoje. Į klausimą, kaip bendruomenėms svarbios lietuvių tradicijos, 60 proc. bendruomenių vadovų nurodė, kad labai svarbios, 20 proc. – kad svarbios ir dar 20 proc. – kad ne visiems vienodai. Skirtingas nuomones iliustruoja tokie atsakymai:

Labai, be tradicijų kaip ir nėra prasmės turėti bendruomenę. (B, Jungtinė Karalystė)

Lietuvių tradicijos bendruomenei yra labai svarbios, nes jos padeda išsaugoti kultūrinį identitetą ir perduoti jį ateities kartoms, puoselėti ryšį tarp kartų ir stiprinti bendruomenės dvasią. Juk tai vienas iš pagrindinių tikslų. (B, Graikija)

Tai mūsų veiklos pagrindas. (B, Jungtinė Karalystė)

Daliai lietuvių tradicijos ir ryšys su Lietuva yra svarbu, todėl tokie lietuviai bent kartą per metus apsilanko renginiuose. (B, Japonija)

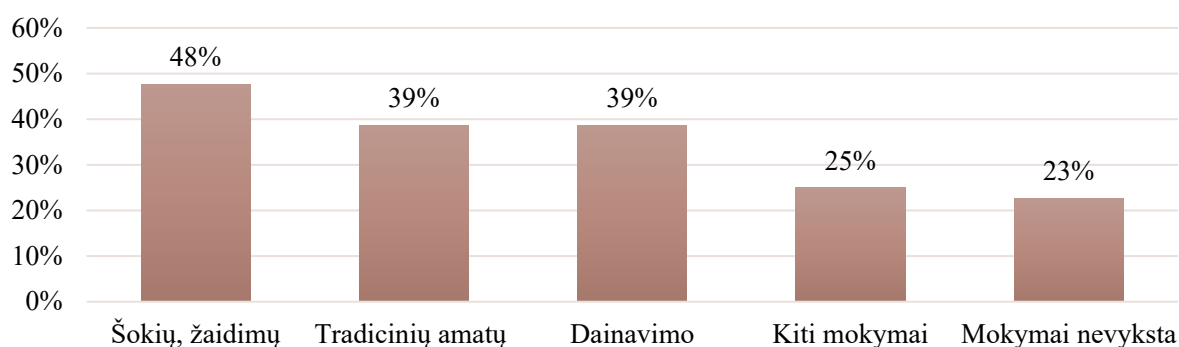
Kol kas dar svarbios, bet jaunajai kartai mažiau. (B, Liuksemburgas)

Priklauso, kokioje bendruomenėje. Kai kur svarbu, kai kur visai nesvarbu. (B, Australija)

Jos yra neabejotinai svarbios, bet pirmenybę atiduodame šiuolaikinei kultūrai. (B, Estija)

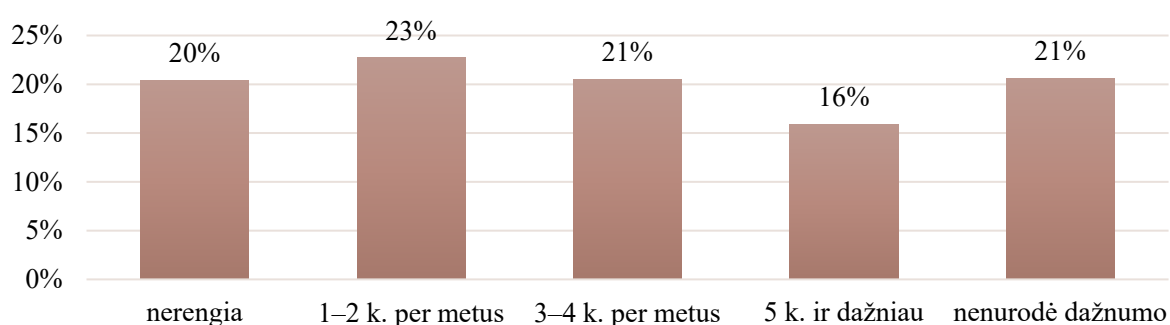
Kalbant apie lietuviškų tradicijų puoselėjimą, 77 proc. vadovų teigė, kad jų bendruomenėje vyksta tam skirti mokymai, ir populiariausias yra šokių ir žaidimų mokymasis (žr. 5 pav.).

5 pav. Bendruomenėse vykstantys mokymai, susiję su lietuviškų tradicijų puoselėjimu

Į klausimą, ar bendruomenė rengia tradicinius vakarus, paskaitas, muzikinius ar teatrinius pasirodymus, 80 proc. vadovų atsakė teigiamai, o tokių renginių dažnis įvairus: nuo 1–2 kartų per metus iki 5 ir daugiau (žr. 6 pav.). 41 proc. vadovų nurodė, kad bendruomenėje renkamasi pasidainuoti liaudies dainų, pašokti šokių (neskaitant ansamblių veiklos).

6 pav. Bendruomenių rengiamų tradicinių vakarų, paskaitų ir pasirodymų dažnumas

Atsakymų į atvirą klausimą apie kitas bendruomenėje vykstančias bendras veiklas įvairovė didelė, ir jie buvo sugrupuoti, išskiriant vienuolika pagrindinių kategorijų, iš kurių dažniausiai paminėti buvo įvairūs sporto renginiai, meno kolektyvų veikla ir kultūros renginiai, o taip pat – vietos savivaldos ar kitų kaimynystėje veikiančių tautinių bendruomenių renginiai (žr. 4 lent.). Nors spontaniškai atsakydami į šį klausimą meno kolektyvų veiklą paminėjo 28 proc. respondentų, pasiteiravus konkrečiai apie tai, ar bendruomenėje veikia folkloro ansambliai ar liaudies kolektyvai, net 43 proc. vadovų atsakė, kad tokie veikia (25 proc. nurodė, kad veikia vienas kolektyvas, 14 proc. – kad du, dar po 2 proc. – kad trys ir keturi kolektyvai).

4 lent. Kitos bendruomenių organizuojamos bendros veiklos

Kitos bendruomenių organizuojamos veiklos	Atitinkamą veiklą organizuojančių bendruomenių dalis
Sporto renginiai (žygiai, bėgimai)	34%
Meno kolektyvų veikla (šokiai, ansambliai, kapelos, chorai)	28%
Kultūros renginiai (susitikimai su autoriais, knygų klubai, meno parodos, spektakliai, filmų peržiūros, poezijos vakarai)	25%
Vietos savivaldos, kitų tautinių bendruomenių, labdaros renginiai	22%
Šaltibarščių, cepelinų šventės	13%
Edukacijos, amatų dirbtuvės	9%
Mugės (Kalėdinė, Kaziuko)	9%
Kalbos pamokos	9%
Lietuviškos mišios	6%
Stovyklos	3%
Pramogos (pirtis, baras)	3%
Kita	16%

Bendruomenėje vykstančių veiklų įvairovę iliustruoja tokie respondentų pateikti apibūdinimai:

[Bendruomenė dalyvauja] labdaringuose renginiuose, įvairiuose miesto renginiuose (neseniai pristatėme tautinius kostiumus ir lietuviškų drabužių ypatybes), rengiame Kalėdinę mugę, šiais metais suorganizavome Šaltibarščių šventę. (B, Jungtinė Karalystė)

Kartą į mėnesį organizuojamas lituanistinis klubas mažyliams; kartą į mėnesį susitinkame bare pabendrauti; kartais einame į pirtį. (B, Suomija)

[Vyksta] jaunimo susitikimai, piknikai gamtoje, stovyklos, kelionės, sportiniai renginiai, skautų stovykla, cepelinu diena. (B, Australija)

Bendradarbiaujame su kitų Baltijos šalių atstovais ir ukrainiečiais, palaikydami vieni kitų tradicijas. (B, Kanada)

Visi kartu keliaujame, žygiuojame, einame į teatrą, dalyvaujame labdaros mugėje ir pan. (B, Graikija)

Mūsų bendruomenė dalyvauja imigrantų olimpiadoje, su kitomis užsienio bendruomenėmis. Turime savo boulingo komandą, kuri dalyvauja įvairiuose turnyruose. (B, Urugvajus)

Kasmet organizuojame didelį festivalį „Lietuvių dienos“ – dalyvauja maždaug per savaitgalį 1000 žmonių. Taip pat turime gausių skautų veiklą. (B, JAV)

[Vyksta] parodos, filmų pristatymai, koncertai, svečių iš Lietuvos priėmimai. (B, Naujoji Zelandija)

Susirenkam su vaikais, darome darbelius ir žaidžiame žaidimus. (B, JAV)

[Vyksta] lietuviškų amatų dirbtuvės, žygiai, knygų autorių ir iliustratorių pristatymai, meno parodos, lietuviškų filmų pristatymai ir peržiūros, AID RAID labdaros renginiai (pagalba Ukrainai). (B, Liuksemburgas)

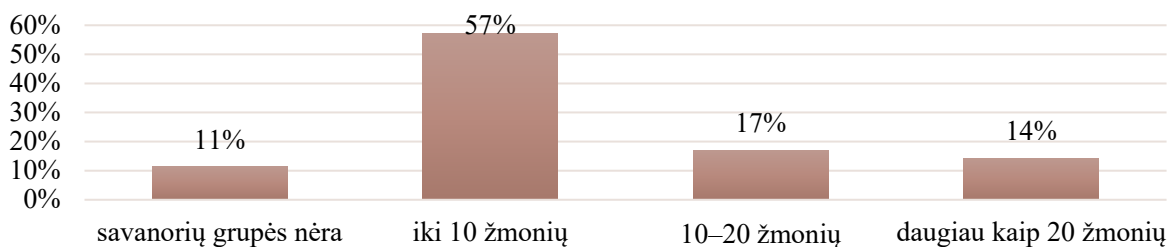
Mes turime 9 meno kolektyvus, kur žmonės atranda sau vietą, tai choras, kapelos, vokaliniai ansambliai, teatras, šokių grupės. (B, Lenkija)

Yra susirinkęs mišrus lietuvių choras ..., yra lietuviškų knygų klubas ..., „InnoLithuania“ agentūra, jungianti Lietuvos aukštųjų technologijų įmones su Kalifornijos „Silicio Slėnio“ įmonėmis, dalyvaujame Baltic Christmas Fair bei Baltic Picnic bendruose renginiuose su latvių bei estų bendruomenėmis. (B, JAV)

Šie duomenys rodo aktyvią ir įvairiapusišką bendruomenių veiklą, apimančią ne tik etninės kultūros puoselėjimą, bet ir kultūrinę bei edukacinę veiklą plačiąja prasme, taip pat ir pramoginį laisvalaikio leidimą, o visa tai kartu suteikia galimybę kurti socialinį ryšį ir stiprinti kultūrinę tapatybę, į bendruomenės gyvenimą įsitraukiant skirtingoms kartoms ir skirtingus interesus turintiems žmonėms.

Aktyviam bendruomeninės veiklos organizavimui ir palaikymui būtini reikšmingi žmogiškieji ištekliai, tačiau išėvijoj bendruomenėse jie grindžiami išskirtinai savanorystės principu. Čia dažniausiai telkiasi motyvuotų entuziastų branduolys, prisiimantis pagrindinę atsakomybę už renginių planavimą, koordinavimą ir įgyvendinimą. Apklausos duomenys rodo, kad dažniausiai tai yra grupės iki dešimties žmonių (žr. 7 pav.). Tokia struktūra, nors ir ribota savo apimtimi, leidžia užtikrinti kultūrinių iniciatyvų tęstinumą bei palaikyti bendruomeninį gyvybingumą net ir be formalių institucinių resursų. Tačiau dalyje bendruomenių tokių savanorių grupių nėra (tai dažniau yra narių skaičiumi mažesnės bendruomenės), o tai reiškia, kad visa organizacinė našta gula ant bendruomenės vadovo.

7 pav. Bendruomenių pasiskirstymas pagal savanorių grupių dydį

Kaip ir galima tikėtis, aktyvių savanorių turinčios bendruomenės nurodė švenčiančios daugiau ir įvairesnių švenčių (kiek kalendorinių, tiek valstybinių), dažniau rengia tradicinius vakarus, dekoruoja erdves tradiciniais dirbiniais, šventėse puošiasi tautiniais drabužiais, gamina tradicinius patiekalus, organizuoja tradicijų mokymus. Tuo tarpu bendruomenės priklausymas nuo vieno ar vos kelių žmonių ne tik lemia menkesnį jos aktyvumą, mažesnę veiklą įvairovę, bet ir nėra tvarus ilgalaikėje perspektyvoje. Kaip pastebėjo respondentai, „*tie patys savanoriai negali visų darbų nuveikti*“ (B, Naujoji Zelandija), „*kiekvienas iš mūsų bendruomenėje yra savanoris. Be šios veiklos dar visi turime darbus, šeimas, vaikus, vaikų sportus, bei būrelius, savus hobius, bei pomėgius, nesusijusius su lietuvybe. Tai kartais yra sunku paskirti visus savaitgalius bendruomenei. Kaip ir visur, pirmiausia kiekviena šeima turi sau atsakyti į klausimą apie prioritetus, ir kas šiuo metu jiems yra svarbiausia*“ (B, JAV), „*ši veikla yra 100% savanoriška ir neatlygintina, mes tai darome po savo pilno etato darbo valandų – tai yra didžiulis iššūkis mums, nes aukojame asmeninį šeimos ir vaikų laiką*“ (M, Švedija). Todėl savanoriškas įsitraukimas, nors ir grindžiamas altruistiniais motyvais, turėtų būti papildytas bent simbolinėmis paskatomis – viešu pripažinimu, padėkomis ar kitais bendruomenės palaikymo ženklais, kurie stiprintų motyvaciją bei prisidėtų prie tvaresnio veiklos modelio kūrimo.

Kalbant apie etninės kultūros puoselėjimo patirtis, tyrimų duomenys indikuoja ne tik žmogiškųjų išteklių, bet ir reikalingų specialiųjų kompetencijų stoką. Nepaisant nemažo valstybės institucijų dėmesio šiam klausimui (URM, 2025), poreikis išlieka – dauguma bendruomenių narių turi tik bendro pobūdžio žinias šioje srityje, leidžiančias ne tiek organizuoti kiek dalyvauti tokiose veiklose:

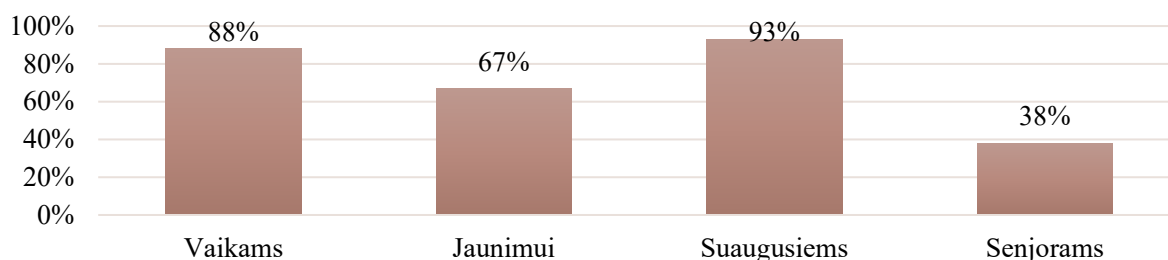
Neturime amatininkų, lektorių, kurie galėtų vesti veiklas. Jų kvietimui iš Lietuvos neturime lėšų, o poreikis labai didelis, ypatingai mūsų organizuojamose vasaros stovyklose šeimoms ir vaikams. (B, Jungtinė Karalystė)

Trūksta kvalifikuotų mokytojų, vadovų etninės kultūros puoselėjimui. (B, Jungtinė Karalystė)

Tarp bendruomenės narių neturime gerai tradicijas išmanančių bei galinčių jas perduoti kitiems žmonių. Būtume dėkingi už pagalbą iš šalies. (B, Estija)

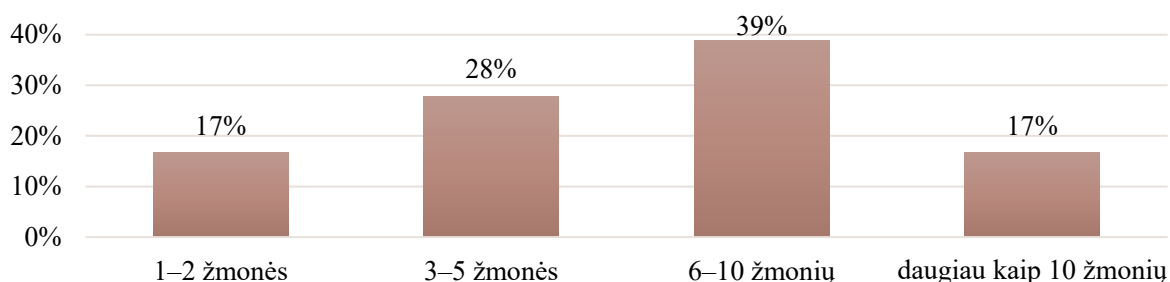
Todėl net 91 proc. vadovų teigia, kad bendruomenėms būtų naudingi seminarai ar kursai apie etninę kultūrą, skirti būtent užsienio lietuvių bendruomenėms. Pastebėtina, kad didžiausias poreikis išsakytas suaugusiesiems skirtiems mokymams, kiek mažesnis – vaikams, tuo tarpu seminarų poreikis jaunimui ir ypač senjorams yra gerokai mažesnis (žr. 8 pav.).

8 pav. Bendruomenių pasiskirstymas pagal seminarų apie etninę kultūrą poreikį skirtingoms tikslinėms auditorijoms

27 proc. vadovų nurodė, kad jų bendruomenės rengia vasaros stovyklas vaikams, šeimoms ar kitoms tikslinėms grupėms, susijusias su tradicijomis. 21 proc. teigė, kad bendruomenės nariai yra dalyvavę etninės kultūros stovyklose Lietuvoje; tuo tarpu didžioji likusiųjų dalis (83 proc.) nurodė, kad bendruomenės nariai norėtų dalyvauti tokiose stovyklose. Į klausimą, kokio gausaus dalyvavimo etninės kultūros stovyklose Lietuvoje būtų galima tikėtis, atsakė tik 18 respondentų, ir dauguma iš jų nurodė, kad tai būtų 6–10 žmonių grupė (žr. 9 pav.).

9 pav. Vadovų vertinimai apie norinčiųjų dalyvauti etninės kultūros stovyklose Lietuvoje skaičių jų bendruomenėse

Apibendrinant, bendruomenių vykdomos veiklos labai įvairios – nuo švenčių minėjimo ir neformalių susibūrimų iki edukacinių iniciatyvų ar socialinės paramos projektų. Vadovai ir savanoriai šias veiklas organizuoja remdamiesi savo entuziazmu, todėl bendruomenių gyvybingumas dažnai priklauso nuo atskirų asmenų iniciatyvumo. Tačiau kalbant apie etninės kultūros puoselėjimą, aiškiai matyti bendras poreikis ir noras gilinti turimas žinias, ugdyti metodines bei organizacines kompetencijas, kurios leistų užtikrinti tvaresnę tradicijų perdavimą jaunajai kartai. Šis siekis rodo ne tik kultūrinės tapatybės išlaikymo svarbos suvokimą, bet ir bendruomenių pasirengimą pereiti iš spontaniškos veiklos prie labiau struktūruoto, profesionalizuoto modelio.

Lituanistinių mokyklų veikla

Viena iš reikšmingiausių etninių ryšių kūrimo bei palaikymo praktikų, ypač tarp naujųjų emigrantų, yra susijusi su vaikais: per jų socializacijos procesus, ugdymo aplinką ir tarpusavio santykius formuojami ilgalaikiai bendruomeniniai saitai, kurie tampa svarbia atrama emigrantų integracijos bei tapatybės išsaugojimo procese (Čiubrinskas, 2020). Tad neatsitiktinai būtent lituanistiniam švietimui tenka prioritetinis valstybės institucijų dėmesys. Nuo 2021 m. organizuojami Lituanistinio ugdymo forumai, kuriuose analizuojama lituanistinio švietimo užsienyje reikšmė ir aptariami jo plėtrai keliami tikslai. 2024 m. vykusiame IV Lituanistinio ugdymo forume buvo pristatytos lituanistinio ugdymo užsienyje tvarumo, stiprinimo ir plėtos gairės, kuriose išskiriamos strateginės kryptys, padedančios užtikrinti koordinuotą veikimą ir kryptingą bendrą siekį – didinti lituanistinių mokyklų skaičių bei jose besimokančių vaikų ir jaunuolių įtrauktį¹. Siekdama skatinti lituanistinio ugdymo plėtrą ir užtikrinti švietimo tęstinumą diasporoje, Lietuvos valstybė nuo 2023 m. sausio 1 d. įteisino nuolatinę finansinę paramą užsienyje veikiančioms lituanistinėms mokykloms. Ši parama skiriama būtiniausioms reikmėms – patalpų nuomai ir išlaikymui, mokytojų atlyginimams bei ugdymo priemonėms – ir kasmet apima vis platesnį mokyklų tinklą (2023 m. – 88, 2024 m. – 90, 2025 m. – 124 mokyklos).

Lituanistinio švietimo tikslai Lietuvos Respublikos institucijų dokumentuose apibrėžiami kaip lietuvių kalbos puoselėjimas, tautinės tapatybės saugojimas, pažindinimas su Lietuvos valstybės istorija, kultūra, paveldu ir sąlygų saviraiškai lietuvių kalba sudarymas². Panašiai lituanistinių mokyklų misiją suvokia ir jų vadovai – jų atsakymuose apie svarbiausią jų vadovaujamos mokyklos misiją dominuoja lietuviybės išsaugojimo, pasididžiavimo ja ir emocinio ryšio ugdymo tikslai, ypač akcentuojant kalbos mokymąsi:

Lietuvių kalbos, kultūros ir tradicijų išsaugojimas ateities kartoms. (M, JAV)

Lietuvių kalba, tautiškumas, papročiai ir pasididžiavimas lietuviška kilme. (M, Prancūzija)

¹ Plačiau žr. <https://pasauliolietuviai.lt/lituanistinio-ugdymo-uzsienyje-tvarumo-stiprinimo-ir-pletros-gaires/>.

² Plačiau žr. <https://globalilietuva.urm.lt/griztu.lt/kita-informacija/lituanistinis-svietimas-uzsienyje/131>, https://smsm.lrv.lt/uploads/smsm/documents/files/svietimas/lisp_galutinis.pdf.

Mokyti vaikus kalbos, Lietuvos istorijos, geografijos, kultūros, gamtos pažinimo. Skiepyti meilę lietuvių tautai ir kultūrai. Skatinti domėjimąsi lietuviškomis tradicijomis. Supažindinti su lietuviškomis dainomis ir šokiais, tradiciniais patiekalais ir tautodaile. Padėti vaikams suprasti gimtosios kalbos reikalingumą, reikšmę. Kalbėti tik lietuviškai susitikimų metu. (M, JAV)

Kalbos išsaugojimas ir ugdymas. Mūsų mokykla siekia puoselėti lietuvių kalbą, skatinti jos mokymąsi ir vartojimą. Supažinti mokinius su Lietuvos istorija, papročiais. (M, Danija)

Ugdyti lietuvių kiekvieno vaiko širdyje. (M, JAV)

Mokyti lietuvių kalbą, puoselėti lietuvių kultūrą, tradicijas. (M, Airija)

Ugdyti patriotiškumą, meilę Lietuvai. (M, Nyderlandai)

Išlaikyti lietuvių, supažindinti ir mokyti vaikus lietuvių kalbos, istorijos, geografijos, lietuviškų papročių, juos išlaikyti, skiepyti meilę savo ir tėvų tėvynei Lietuvai. (M, JAV)

Kad šeimos nenuleistų rankų ir nesustotų su savo vaikais kalbėti lietuviškai bei kad perteiktų meilę Lietuvai bei lietuviškoms tradicijoms. (M, Prancūzija)

Mokyti vaikus komunikuoti lietuvių kalba ir pažinti Lietuvos tradicijas, kultūrą bei aktualijas. (M, Čilė)

Nuosekliai ugdyti jaunąją kartą sąmoningais ir savo lietuviška kilme besididžiuojančiais lietuviais, mokant juos kalbėti, skaityti ir rašyti lietuviškai, supažindinant su Lietuvos istorija, kultūra, paveldu, papročiais ir tradicijomis bei sudarant sąlygas saviraiškai lietuvių kalba. (M, JAV)

Taigi, lietuviškosios tapatybės, lietuviybės, palaikymas pirmiausia tiesiogiai siejamas su kultūriniu paveldu ir kalbos mokėjimu. Kaip rodo ir anksčiau atliktų tyrimų duomenys, lituanistinis ugdymas – o ypač lietuvių kalbos mokėjimas ir jos vartojimas – emigrantų suvokiamas kaip kertinis lietuviškumo išlaikymo bei tęstinumo imigracijos sąlygomis elementas – šio gebėjimo praradimas dažnai siejamas su nutautėjimu ir kultūrinės tapatybės silpnėjimu (Šutinienė, 2009, p. 312). Tačiau lituanistinių mokyklų misija jų vadovų suvokiama ir plačiau¹, greta tautinės tapatybės puoselėjimo ir kalbos mokymo įvardinant lietuviškos bendravimo terpės sukūrimo šeimoms svarbą:

Skleisti lietuvišką žodį, bendrauti. (M, Danija)

Mokyti lietuvių kalbos ir puoselėti lietuviškas tradicijas, galimybė susitikti lietuvių šeimoms. (M, Australija)

Suburti lietuvių išeivių vaikus ir jų tėvelius, kurioje mokiniai susirastų draugų, galėtų daugiau sužinoti apie Lietuvą, išmokyti kalbos, gilinti žinias apie Lietuvos papročius ir tradicijas, jos istoriją. (M, JAV)

Suburti lietuviškai norinčius bendrauti vaikus. (M, Vokietija)

¹ Kai kurie mokyklų vadovai įvardijo ir bendresnius ugdymo tikslus, tačiau šis aspektas ryškesnis bendrojo lavinimo lituanistinėse mokyklose:

Palaikyti jaunimo tautinę savimonę, paruošti brandos egzaminams. (M, Lenkija)

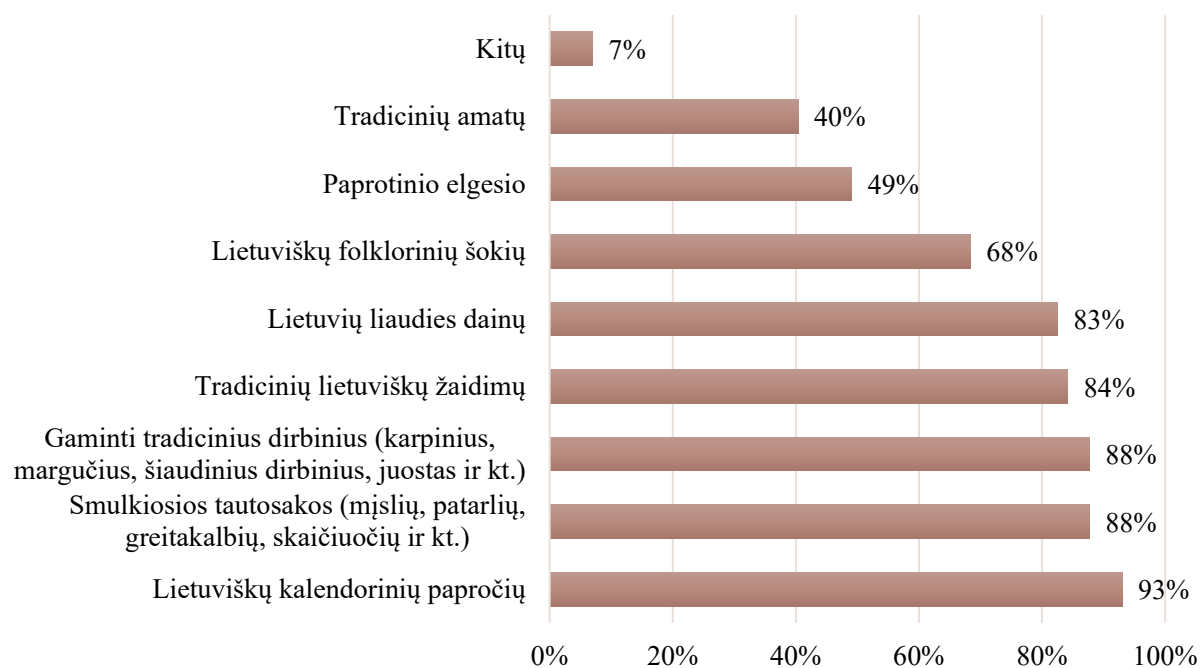
Švietimo įstaiga, kryptingai, sistemingai ir kokybiškai diegianti tiek nacionalinius latvių standartus, tiek lietuvių kalbą, Lietuvos istoriją ir kultūrą, skatinant kiekvieno besimokančiojo akademinį pasiekimą ir asmeninį augimą. (M, Latvija)

Mokyti lietuvių kalbą, Lietuvos istoriją, šokius, dainas, tradicijas, bendrauti su kitais lietuviais, užmegzti stiprius draugystės ryšius. (M, JAV)

Ir nors lietuviybės puoselėjimas nėra siejamas išskirtinai su etninių tradicijų išsaugojimu, taip pat pabrėžiant gyvą ryšį su šiuolaikine Lietuvos kultūra ar neformalaus bendravimo bendroje kultūrinėje aplinkoje svarbą, lituanistinio ugdymo proceso pagrindą sudaro etnis ugdymas.

Lituanistinėse mokyklose mokomasi įvairių su etnine kultūra susijusių dalykų. Kaip rodo apklausos duomenys, ypatingas dėmesys ugdymo procese skiriamas kalendoriniams papročiams ir šventėms, taip pat – tautosakai, tradiciniams dirbiniams ir žaidimams, liaudies dainoms, o mažiau – liaudies šokiams ar tradiciniams amatams (žr. 10 pav.). Tokia orientacija indikuoja, jog dažniau pasirenkamos tos etnokultūrinės veiklos formos, kurioms įgyvendinti nereikia itin specifinių pedagoginių kompetencijų. Ši tendencija leidžia suprasti, kodėl net 93 proc. mokyklų vadovų įvardijo poreikį specializuotiems etnokultūrinio ugdymo seminarams, kurie suteiktų platesnių metodinių žinių ir praktinių gebėjimų, būtinių įvairesnėms bei sudėtingesnėms etninės kultūros raiškos formoms integruoti į mokyklinę aplinką.

10 pav. Su etnine kultūra susijusių dalykų mokymasis lituanistinėse mokyklose

Svarbu akcentuoti, kad lituanistinės mokyklos atlieka kur kas platesnį vaidmenį nei vien tik ugdymo institucijų – jos veikia kaip gyvybingi bendruomenių centrai, kur susitelkia kultūrinės veiklos, tradicijų puoselėjimo ir socialinių ryšių stiprinimo iniciatyvos. Šiose erdvėse kalbinis ir kultūrinis ugdymas susipina su bendruomenės gyvenimu, sudarydamas sąlygas lietuviškai tapatybei ne tik būti perduodamai, bet ir aktyviai išgyvenamai bei stiprinamai. Tokia daugialypė veikla užtikrina, kad mokyklos taptų ne vien kalbinių žinių ir kultūrinių kompetencijų perteikimo vietomis, bet ir kultūrinėmis erdvėmis, kuriose bendruomenės nariai įgyja solidarumo patirtį, kuriasi gilesnis priklausymo jausmas ir stiprėja socialinis ryšys, grindžiamas bendros kultūros pagrindu.

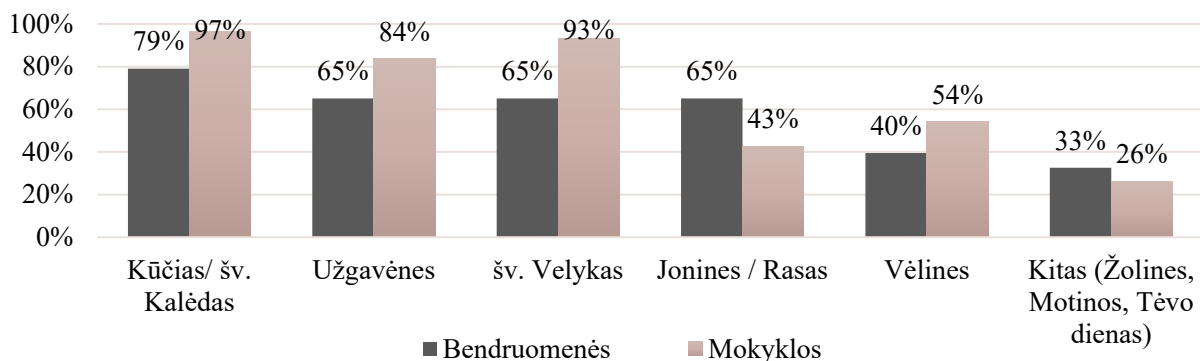
Dialektinis ryšys tarp bendruomenių ir lituanistinių mokyklų

Ryšys tarp išeivių bendruomenių ir lituanistinių mokyklų yra dialektinio pobūdžio. Viena vertus, lituanistinių mokyklų steigėjos dažnu atveju yra pačios bendruomenės, jų nariams imantis kartu spręsti tautinio vaikų ugdymo, sistemingo kalbos mokymosi klausimus. Kita vertus, neretai būtent mokyklos ilgainiui tampa bendruomenių telkimo centrais ir svarbiais naujų narių įtraukimo į bendruomenių veiklą įrankiais. Jauni žmonės ir kuriamos šeimos dažnai pirmiausia orientuojasi į praktinius gyvenimo rūpesčius, o vaikams gimus ir paaugus vis dažniau atsižręžia į ugdymo reikalus. Šiame kontekste jos susiduria su didesne ar mažesne jų gyvenamoje vietovėje esančia vaikų ugdymo ir švietimo alternatyvų įvairove, kur lituanistinis ugdymas yra tik viena iš galimų, neretai logistiškai sudėtingesnių, tačiau vertybiškai motyvuotų opcijų. Todėl stipri bendruomenė tampa esminiu pasirinkimą motyvuojančiu veiksniumi, kuriančiu šeimoms papildomą pridėtinę vertę, o neretai padedančiu spręsti ir organizacinius ugdymo klausimus.

75 proc. apklausoje dalyvavusių bendruomenių vadovų nurodė, kad jų bendruomenėje veikia lituanistinė mokykla. Kiti atsakė, kad lituanistinės mokyklos nėra, kaip pagrindines priežastis įvardindami per mažą bendruomenę (šią priežastį nurodė keturios bendruomenės iš Australijos, JAV, Suomijos), mokytojų trūkumą (po vieną bendruomenę iš Argentinos, Estijos, N. Zelandijos), poreikio nebuvimą (po vieną bendruomenę iš Jungtinės Karalystės, Pietų Korėjos), mažą lankomumą (bendruomenė Argentinoje), lėšų trūkumą (bendruomenė Portugalijoje), lietuvių kalbos mokymosi galimybes valstybinėse mokyklose, kurios užtikrina mažumų gimtųjų kalbų mokymąsi (bendruomenės Skandinavijoje), ir tai, kad šalyje veikia bendrojo ugdymo lietuviškos mokyklos (bendruomenė Lenkijoje). Mažų bendruomenių atveju mokyklų klausimas pastaraisiais metais iš dalies sprendžiamas steigiant virtualias mokyklas (kam gali pasitarnauti ugdymo organizavimo pandemijos laikotarpiu patirtis, nors ir pripažįstant tiesioginio kontakto ugdymo procese svarbą).

Bendruomenių ir mokyklų tarpusavio palaikymo ryšys ypatingai atsispindi įvairių švenčių – tiek kalendorinių, tiek valstybinių – šventime, kai bendruomenių ir mokyklų organizuojamos veiklos persipina. Tai yra ypatingas laikas tradicijų puoselėjimui, ištrūkus iš kasdieno gyvenimo rutinos. Atsakydami į klausimą, kokias lietuviškas kalendorines šventes švenčia bendruomenės ir mokyklos, vadovai dažniausiai minėjo didžiąsias metines šventes – Kūčias ar Kalėdas, Velykas (žr. 11 pav.).

11 pav. Lietuviškų kalendorinių švenčių šventimas bendruomenėse ir mokyklose

Mokyklose kalendorinės šventės švenčiamos aktyviau nei bendruomenėse, išskyrus Jonines ir Žolines, kurios vyksta ne mokslo metų metu. Bendruomenių vadovų atsakymuose pasitaikė komentarų, kad tokios šventės kaip Kūčios, Kalėdos, Velykos labiau švenčiamos su šeima. Pastebėtina, kad didelis dėmesys bendruomenėse, o ypač mokyklose šalia didžiųjų metinių švenčių tenka ir Užgavėnėms, kurių šventimo tradicijos respondentų buvo ypač plačiai apibūdinamos:

Užgavėnės švenčiamos mokyklėlės bendruomenėje kartu su vaikais ir jų šeimomis. Ruošiamos kaukės iš anksto. Vaikai persirengia. Lašininio ir Kanapinio kova. Užgavėnių dainos, simbolinis “važinėjimas po laukus”, vaikų žaidimai lauke, blynai. (B, Lenkija)

[per Užgavėnes] gaminame daug lietuviškų tradicinių patiekalų ir pagal tradiciją persirengiame tradiciniais personažais ir šokame tautinius šokius. (B, JAV)

Manau, kad neįvertintos Užgavėnės. Tai labai įdomi šventė, ir reiktų ją perkrauti (na, kostiumus pritaikyti). Šiaip linksmas karnavalas. (B, Singapūras)

Užgavėnės – net ir jau užaugusioms kartoms tai yra įsimintiniausia ir didžiausią įspūdį paliekanti šventė. Žavi savo unikalumu. (M, Prancūzija)

Kaip labiausiai mėgstamą šventę mokyklų vadovai nurodė Kūčias ar Kalėdas (69 proc.), Užgavėnes (35 proc.), Velykas ar Atvelykį (29 proc.), Jonines (15 proc.). Kaip labiausiai su lietuviškomis tradicijomis susijusias šventes bendruomenių vadovai įvardijo Kūčias ar Kalėdas (44 proc.), Jonines (43 proc.), Velykas (31 proc.), Užgavėnes (20 proc.) bei kitas šventes, tokias kaip Žolines ar Vėlines (6 proc.). Savo atsakymus, kodėl nurodytos šventės labiausiai susijusios su lietuviškomis tradicijomis, jie motyvavo įvairiai, bet atsakymų gausoje galima išskirti keturias pagrindines priežastis: gražias šventės tradicijas (50 proc.), dalyvavimo šventėje masiškumą (33 proc.), tapatybę ir pilietiškumą (8 proc.), tinkamumą įvairaus amžiaus žmonėms (8 proc.); dar 4 proc. pateikė kitus argumentus. Atsakymai į klausimą, kokią kalendorinę šventę užsienio lietuviai savo bendruomenėse turėtų švęsti, labai panašūs į vertinimus apie tai, kuri šventė labiausiai susijusi su lietuviškomis tradicijomis, tik Užgavėnės šįkart akcentuotos gerokai labiau: Jonines nurodė 53 proc. respondentų, Kūčias ar Kalėdas – 45 proc., Užgavėnes – 40 proc., Velykas – 32 proc.; dar 24 proc. nurodė valstybines šventes, o 13 proc. atsakė, kad bendruomenės turėtų švęsti tas šventes, kurios joms atrodo svarbiausios (*Kiekviena bendruomenė turėtų pasirinkti, kurios šventės yra aktualios būtent jų bendruomenės nariams, o tai labai priklauso nuo amžiaus. B, Australija*). Atsakymus respondentai taip pat grindė įvairiais argumentais (žr. 5 lent.), šįkart išskylant tokiems naujiems motyvams kaip galimybė šventėn suburti visų Baltijos šalių bendruomenes (*Mes prieš porą metų įtraukėme Jonines, ir tai tapo labai graži tradicija sujungiant visas Baltijos šalių bendruomenes. Visi kasmet labai džiaugiamės. B, Graikija*), šventimui palankus metų laikas (*Jonines – vasara, nereikia nuomotis patalpų, todėl visiems gali būti prieinama. B, Švedija*) ar šventės tinkamumas tautiniu požiūriu mišrioms šeimoms (*Kalėdas – labiausiai tradicinė ir vietinėms mišrioms šeimoms, kas yra pagrindas šioje šalyje. B, Portugalija*).

5 lent. Priežastys užsienio lietuvių bendruomenėms švęsti įvairias kalendorines šventes

	Paminėjusiųjų dalis
Gražios šventės tradicijos	30%
Kultūriškai svarbiausios, vienijančios šventės	25%
Prasminga šventė/ Negalima užmiršti	25%
Linksma šventė	10%
Bendruomenės, o ne šeimos šventė	5%

	Paminėjusiųjų dalis
Galima suburti visų Baltijos šalių bendruomenes	5%
Šventimui palankus metų laikas	5%
Šventė tinka mišrioms šeimoms	5%

Kaip matyti iš atsakymų pasiskirstymo, labiausiai akcentuojama priežastis švęsti įvardintą šventę buvo gražios, unikalios tos šventės tradicijos:

Rasos šventė (Jonines). Dalyvauja daug jaunų žmonių ir draugų ne iš lietuvių kilmės. Tai patrauklu, nes pasakojame pagoniškas tradicijas, žaidžiame žaidimus, uždegame laužą. Tai labai gerai, nes mūsų šalyje žiema, o laužas suburia žmones. (B, Urugvajus)

Jonines – tai šventė, kurios tradicijos nėra plačiai žinomos užsienyje, todėl tai leidžia pristatyti Lietuvos kultūrą kitų šalių gyventojams. (M, Jungtinė Karalystė)

Jonines, nes joje daug lietuviškų praeities simbolių. Ir smagi šventė. Užgavėnes taip pat. (B, Kanada)

Joninės yra viena įdomiausių švenčių vaikams, kadangi pilna senųjų papročių, burtų, mitologijos. Tačiau Velykos yra viena populiariausių švenčių dėl kiaušinių puošimo. (M, Čilė)

Kūčios. Jos unikalios ir būdingos lietuviams, unikalūs patiekalai. Neturime čia šeimos, bet susirenka virš šimto lietuvių, kurie nori šią šventę švęsti, pavalgyti silkės ir kitų patiekalų. (M, Australija)

Buvo išsakyta nuomonių, kad didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas pagoniškomis šventėms:

Manau, reikėtų atgaivinti pagoniškas šventes. Tai tikroji lietuvių esmė. Tuo tarpu mes švenčiame Rasos šventę. (B, Urugvajus)

Nemažai buvo teigiančių, kad švęsti reikia visas lietuviškas šventes:

Visas turėtų švęsti – be išimčių, kad suprastų ir pajustų, kad jie lietuviai, ir kodėl jie lietuviai. (B, Lenkija)

Visas, nes taip išsaugosime ir puoselėsime mūsų tradicijas ir papročius. (B, Jungtinė Karalystė)

Bendruomenėse ar mokyklose nusistovėjusių kalendorinių švenčių šventimo praktikų apibūdinimuose taip pat matoma didelė įvairovė. Šie duomenys buvo sugrupuoti, išskiriant keturiolika kategorijų (žr. 6 lent.), tarp kurių dominuoja atsakymai, kad kalendorinės šventės švenčiamos laikantis konkrečią šventę atitinkančių papročių, organizuojant bendruomenės sueigas ir renginius:

Visos švenčiamos šventės yra lietuviškos, pagal lietuviškas tradicijas. (B, Lenkija)

Šventimo būdas ... priklauso nuo šventės ir metų laiko. Kalėdas švenčiame tradiciškai, su Kalėdų seneliu ir programa vaikams. Per Užgavėnes kepam blynus, per Mindaugines – piknikaujame. (B, Suomija)

Per Kalėdas išnuomojame banketinę salę ... Turim Senio Šalčio programėlę vaikams ir vietinio šokių ansamblio prisistatymą. Per Užgavėnes deginame Murę, šokame tautinius šokius aplink laužą ir valgome blynus. Per Atvelykį ridename margučius ir žaidžiame įvairius žaidimus. Motinos dienos proga turim suneštinį stalą. Per Jonines stovyklaujame prie ežero ir dažnai turime dalyviu iš aplinkinių valstijų. (B, JAV)

Kalėdos – didelė visos bendruomenės šventė. Šiais metais mokyklos mokiniai parodys spektaklį, dainuos, taip pat vyks kalėdinių liaudies dainų dainavimas, kalėdinės dirbtuvės, susijusios su lietuviškais amatais, ir lietuviškų Kūčių papročių pristatymas. Vėlinės – mokėmės ir dainavome tradicines lietuvių liaudies našlaičių dainas, gaminome žibintus, kalbėjome apie senuosius Ilgių papročius. (M, Ispanija)

Įvairiai [švenčiame], deriname su pamokomis, pvz, dažome kiaušinius, ridename margučius, Užgavėnes nešamės blynų, šokame lietuvių liaudies šokį „Kepė močia blynus“, prieš šv. Kūčias repetuojame Kūčių vakarienę. (M, Austrija)

[Per] Vėlines darome žvakeles, arba lektarnes; Kūčias – senos advento giesmės, senoviniai liet. liaudies žaidimai, vaikų spektakliai, burtai, tradiciniai Kūčių stalo patiekalai, gyva kalėdinė eglė, papuošta vaikų darytais iš Lietuvos atvežtais šiaudelių žaisliukais, Kalėdų senelis ir dovanėlės; Verbų Sekmadienis – verbų rišimas; Velykos – kiaušinių dažymas vašku ir žolelėm su svogūno lukštais, margučių ridenimas; Užgavėnės – kaukių darymas, blynų kepimas, Morės deginimas ir šokiai, rungtys bei žaidimai lauke; Motinos diena – lietuvių liaudies šokiai, eilėraščiai, vaikų rinktos pievų gėlės ir vaisės. (M, JAV)

Kitų veiklų švenčiant šventes paminėjimo dažnis bendruomenių ir mokyklų atvejais kiek skyrėsi, bendruomenėms įvardijant daugiau ir įvairesnių veiklų, o mokykloms labiausiai akcentuojant įvairias edukacijas, temines pamokas, koncertus ir spektaklius, kas aiškiai siejasi su mokyklų ugdomąja misija.

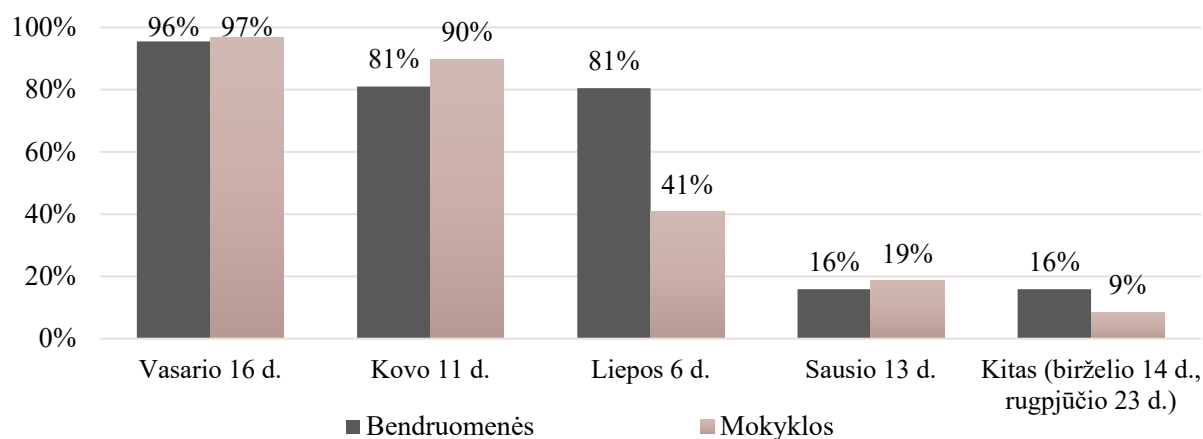
6 lent. Kalendorinių švenčių šventimo praktikos bendruomenėse ir mokyklose

	Bendruomenės	Mokyklos
Tradicinės (šventės papročius atitinkančios) veiklos	59%	47%
Sueigos, bendruomenės renginiai	55%	27%
Koncertai, spektakliai	17%	20%
Įvairios pramogos	14%	6%
Edukacijos	10%	29%
Žygiai, piknikai	10%	2%
Teminės vakaronės/ pamokos	7%	20%
Renginiai mokykloje	7%	11%
Ambasados renginiai	7%	2%
Himno giedojimas	7%	2%
Šv. Mišios	7%	0%
Maisto gaminimas	7%	9%
Oficialūs renginiai	3%	0%
Stovyklos	3%	0%

Kalbant apie dalyvavimo kalendorinėse šventėse masiškumą, 44 proc. bendruomenių vadovų nurodė, kad susirenka iki 50 žmonių, 31 proc. – apie 50–100 žmonių, 8 proc. – apie 100–200 žmonių (dar 18 proc. atsakė, kad labai nevienodai), tačiau šie skaičiai tiesiogiai susiję su atitinkamų bendruomenių dydžiu.

Be lietuviškų kalendorinių švenčių šventimo, respondentų atskirai buvo teiraujama ir apie Lietuvos valstybės švenčių šventimą. Labiausiai švenčiama šventė tiek bendruomenėse, tiek mokyklose yra vasario 16-oji, kiek mažiau – kovo 11-oji ir liepos 6-oji (pastaroji šventė mažiau populiaru mokyklose, nes dauguma atveju ji švenčiama ne mokslo metų laiku; žr. 12 pav.).

12 pav. Valstybės švenčių šventimas bendruomenėse ir mokyklose

Čia pastebėtina, kad mokyklose panašus dėmesys skiriamas kalendorinėms ir valstybinėms šventėms, o bendruomenėse labiau švenčia valstybines šventes, ką ir vienas iš respondentų pakomentavo:

Bendruomenė ir mokykla nėra tas pats, nors vienas kita papildo. [...] Bendruomenėje švenčiame valstybines šventes, mokykloje labiau tradicines. (M, Prancūzija)

Valstybinių švenčių paminėjimą kaip svarbiausią tarp visų švenčių komentavo ir patys bendruomenių vadovai:

Nepriklausomybės dieną svarbiausia švęsti, kadangi tai yra viena iš svarbiausių datų Lietuvoje. (B, JAV)

Vasario 16 – turėtume neužmiršti savo istorijos, kai Lietuvos valstybė tapo nepriklausoma. (B, JAV)

Sausio 13-ąją, kovo 11-ąją, nes visi dar jas prisimena. (B, Jungtinė Karalystė)

Vasario 16 minėjimas. Prasminga švente, norisi perduoti jos svarbą vaikams. (B, Jungtinė Karalystė)

Lyginant su kalendorinėmis šventėmis, valstybės švenčių šventimo praktikų apibūdinimuose didesnis akcentas tenka oficialiems švenčių aspektams, čia taip pat kiek išsiskiriant bendruomenių ir mokyklų atsakymams: bendruomenėms koncentruojantis į koncertus, sueigas, o mokykloms – į įvairias edukacines veiklas (žr. 7 lent.).

7 lent. Valstybės švenčių šventimo praktikos bendruomenėse ir mokyklose

	Bendruomenės	Mokyklos
Koncertai, meninės programos	42%	28%
Oficialūs renginiai	26%	6%
Himno giedojimas	26%	22%
Sueigos, vakaronės	23%	11%
Žygiai, bėgimai, čiuožimai, piknikai	23%	2%
Ambasados renginiai	16%	0%
Šv. Mišios	16%	2%
Maisto gaminimas	13%	4%

	Bendruomenės	Mokyklos
Lietuviškų filmų peržiūros	10%	4%
Edukacijos, viktorinos, teminės pamokos	13%	69%
Įvairios pramogos	7%	2%
Kūrybinės dirbtuvės	3%	2%
Renginiai mokyklose	0%	17%
Kita	0%	2%

Apibendrinant, dalyvavimas bendrose šventėse, kultūrinuose renginiuose ar paprastuose bendruomeniniuose susibūrimuose kuria ne tik socialinį ryšį, bet ir simbolinę erdvę, kurioje stiprinamas bendrumo jausmas. Tokia aplinka tampa savotišku „socialiniu inkubatoriumi“, leidžiančiu įvairių kartų ir patirčių žmonėms neformalioje sąveikoje praktikuoti kalbą, papročius, vertybes bei įtvirtinti tapatybę.

Lietuvybės išsaugojimo ir puoselėjimo iššūkiai

Tyrimo dalyvių buvo paprašyta apibūdinti, su kokiomis svarbiausiomis problemomis užsienyje gyvenantys lietuviai susiduria, siekdami tęsti ir plėtoti savąsias tradicijas. Kadangi buvo pateiktas atviras klausimas, gautų atsakymų spektras itin platus:

Kaip ir visi daugiausiai [susiduriame su] finansinėmis, bendruomenės finansavimas yra iš narių mokesčių ir projektinių lėšų. (B, Jungtinė Karalystė)

Finansinėmis, patalpų nuoma brangi ir tai riboja renginių skaičių, nėra jokių projektinių lėšų pasisiūti tautinius kostiumus (vaikus remia Švietimo ministerija, bet suaugusieji neturi jokio fondo, kur galėtų kreiptis paramos kostiumams bei kitai atributikai įsigyti). (B, Švedija)

Sunku rasti savanorių, kurie paruoštų programą, kuria būtų galima sudominti ir pritraukti daugiau žmonių. (B, JAV)

Kai kurias šventes nelabai žinome kaip švęsti bendruomenėje, trūksta žinių apie tradicinius žaidimus, dainas, kai kurias tradicijas. (M, Prancūzija)

Labai trūksta žmonių, pvz. kurie groty akordeonu, galėtų groti per šventes lietuviškas dainas, moka šokti tautinius šokius, daugiau papasakoti apie lietuviškas tradicijas, pvz. įdomių, linksmų faktų, kurie padėtų įtraukti mokinius. (M, Ispanija)

Kad ir kaip norėtume perduoti savo tradicijas jaunajai kartai, labai sunku yra sudominti ir į renginius pritraukti jaunimą. Technologijų dėka viskas visada yra pasiekama, galime bet kada susisiekti su savo artimaisiais Lietuvoje, todėl žmonės nebeturi tokio didelio poreikio burtis su kitais lietuviais vietos bendruomenėse. Vis sunkiau sekasi prikviešti žmones į renginius. (B, Vokietija)

[Su] finansavimu, trūksta informacinės medžiagos apie Lietuvą. Būtų gerai turėti duomenis, kas yra organizuojama Lietuvoje, ir ką mes galėtumėm pasikviesti pas save, bendradarbiavimas tarp kitų užsienio šalių bendruomenių. (B, Liuksemburgas)

Labai trūksta informacijos ir idėjų. Kiekvienais metais, varvinu akis prie YouTube, kol surandu tinkamas senas lietuviškas Advento giesmes vaikams, žaidimus, lietuvių liaudies daineles

Motinos dienos. Labai trūksta pamokėlių vaikams, kaip ir kokių eglutei žaisliukų iš šiaudelių galima pasidaryti. (M, JAV)

[Trūksta] skaitomos literatūros, pritaikytos pradinių klasių vaikams, bet supaprastinta kalba vyresniems. Tekstai turi būti nuoseklūs, parašyti tuo pačiu stiliumi (dabar apie vieną šventę skaitom iš vienos knygos, apie kitą – iš kitos). Gal yra koks etninio ugdymo vadovėlis ar metodinė priemonė mokytojams (ne fragmentinė, o apgalvota, orientuota į vaiką). (M, Švedija)

Laiko įgyvendinti visus sumanymus stoka. Taip pat neturime geros prieigos prie šaltinių etnologine tematika, galimybes susitikti su patyrusiais amatininkais, tautodailininkais, sutartinių dainininkais, muzikantais iš kurių galėtume pasimokyti ir vėliau pritaikyti savo pamokose. (M, Jungtinė Karalystė)

Viskas labai greit niveliuojasi, atsiranda naujos tradicijos. Nes ir mūsų žinomos neaišku kada susiformavo, gal turi sovietmečio prieskonį. Kita problema yra tautiniai rūbai – jie tokie brangūs, kad nežinau, kas juos gali sau leisti. Trečia, kad žmonės užsiėmę savo darbais ir kasdiena, o šokti ratelius nebėra kada. (B, Singapūras)

Kartais trūksta tam tikrų sričių specialistų, kartais žmonės būna pasyvūs arba negali dėl darbų ir užimtumo, vaikams prižiūrėti čia beveik niekas neturi senelių ar artimųjų. Būna, kad valstybinės LT institucijos nesupranta emigrantų/bendruomenių/lituanistinių mokyklų realijų ir siūlo sunkiai įgyvendinamus projektus. Čia viskam reikia skirti daugiau laiko, atstumai dideli, bendro laiko turime mažai. Jeigu nuomojamės sales, inventorių ar samdomė vietinius profesionalus – tai kainuoja ženkliai daugiau nei LT. (M, Švedija)

Kadangi mokomės šeštadieniais, tai vaikai pervargę ir nenori mokytis 6 d. Tad sunku pritraukti vien todėl, jog vaikai nenori mokintis šeštadieniais. Galėčiau mokinti kitom dienom, bet vaikai turi kitas popamokines veiklas, ir prie visų vaikų negaliu prisiderinti. (M, Danija)

Pateiktuose atsakymuose išryškėjo keturios pagrindinės teminės grupės, į kurias šiuos atsakymus galima susisteminti, taip aiškiau atskleidžiant bendras tendencijas ir atpažįstant dažniausiai akcentuojamas problemas: materialiniai ištekliai, žmogiškieji ištekliai, intereso stoka bendruomenės narių tarpe ir reikalingų priemonių trūkumas. Penktąją grupę sudaro specifinės problemos, su kuriomis susiduria atskiros bendruomenės. Kai kurias problemas bendruomenių ir mokyklų vadovai akcentavo panašiai (žmogiškuosius išteklius, patalpų neturėjimą), kai kurias labiau akcentavo bendruomenių vadovai (finansinius išteklius, mažą aktyvumą, mažą ar senstančią bendruomenę), kitas – mokyklų (laiko, žinių, metodinių priemonių ir atributikos trūkumą; žr. 8 lent.).

8 lent. Svarbiausios problemomis, su kuriomis susiduria bendruomenės ir mokyklos, siekdamos tęsti ir plėtoti lietuviškas tradicijas užsienyje

	Bendruomenės	Mokyklos
Materialiniai ištekliai		
Finansai	53%	26%
Patalpų neturėjimas	13%	17%
Žmogiškieji ištekliai ir kompetencijos		
Specialistai/ žmogiškieji ištekliai	35%	35%
Laiko trūkumas	18%	29%
Idėjų/ žinių/ informacijos trūkumas	5%	24%

	Bendruomenės	Mokyklos
Intereso trūkumas		
Mažas susidomėjimas, aktyvumas	33%	17%
Iniciatyvos stoka	5%	2%
Reikalingų priemonių trūkumas		
Metodinės medžiagos (ypač pritaikytos visokio amžiaus mokiniams) ir literatūros mokiniams trūkumas	0%	22%
Tautinių kostiumų, kitos atributikos trūkumas	0%	5%
Specifinės atskirų bendruomenių problemos		
Dideli atstumai	10%	3%
Maža bendruomenė	10%	2%
Bendruomenės narių senėjimas	8%	0%
Kalbos barjeras	3%	3%
Nepalanki situacija (Ukraina)	3%	0%
Nuotolinis darbas	0%	3%
Per reti kontaktai	0%	2%
Mišrios šeimos	0%	2%
Sezonų skirtumai su Lietuva, gamtos skirtumai	0%	3%

Tad sunkumai, su kuriais savo veikloje susiduria bendruomenės ir mokyklos, kyla tiek iš struktūrinių sąlygų, tiek iš konkrečios bendruomenės vidinės dinamikos. Viena vertus, jie yra objektyvūs – susiję su turimais materialiniais ir žmogiškaisiais išteklių, kompetencijų ribotumu, geografiniais atstumais ar priimančiosios šalies politika imigrantų bendruomenių atžvilgiu. Kita vertus, šių iššūkių mastą lemia ir subjektyvūs veiksniai – narių motyvacija įsitraukti į aktyvų bendruomeninį gyvenimą ir iniciatyvumo lygis.

Etniškumas kaip tautinės tapatybės dėmuo

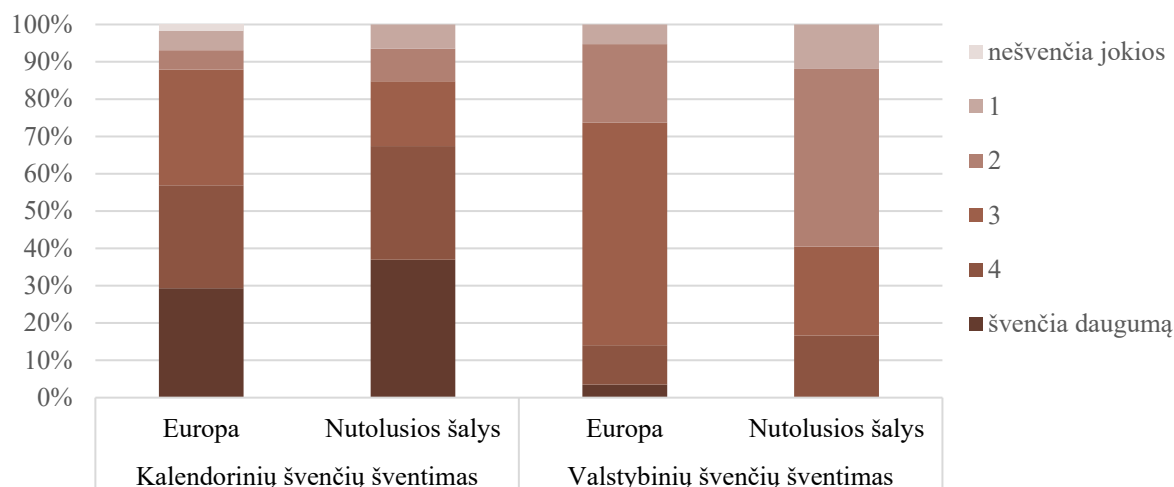
Etniškumas, nepaisant globalizacijos procesų, išlieka esminiu tautinės tapatybės dėmeniu, kuris veikia nuolatinėje sąveikoje su kitomis jos dimensijomis, tokiomis kaip kalbinės praktikos, istorinė atmintis, pilietinis dalyvavimas, ryšys su profesionaliaja kultūra, emociniai saitai ar kasdienio gyvenimo praktikos. Nors etninė kilmė dažnai laikoma esminiu „natūraliu“ tautos požymiu, šiuolaikiniai tautinės tapatybės kūrimo procesai rodo, kad etniškumas nėra statiškas ar vienareikšmis. Jis gali būti strategiškai akcentuojamas ar subordinuojamas priklausomai nuo istorinių, geopolitinių ar kultūrinių aplinkybių. Todėl analizuojant tautinę tapatybę būtina pripažinti etniškumo vaidmenį, bet kartu vertinti jo reliatyvumą bei sąveiką su kitomis tapatybinėmis dimensijomis skirtinguose kultūriniuose ir politiniuose kontekstuose.

Išėivijos atveju, etniškumas įgauna savitas reikšmes, ne tik žymėdamas tapatybės ištakas, bet ir tapdamas išskirtinumo ženklu kitokioje kultūrinėje aplinkoje, atsparumo asimiliacijai pagrindu. Tyrimais užfiksuotas emigrantų etninės tapatybės sando sustiprėjimas, iš dalies kaip gynybinis ar kompensacinis mechanizmas, padedantis įveikti praktinius ir emocinius gyvenimo svetimijoje šalyje iššūkius (Čiubrinskas, 2020; Šutinienė, 2011). Etninės kilmės simboliai – kalba, tradicijos, švenčių papročiai ir net kulinarinis paveldas – įgyja stiprią simbolinę reikšmę kaip ryšio su prarasta ar geografiškai nutolusia tėvyne ženklai (Bissinger, 2021; Jakaitė-

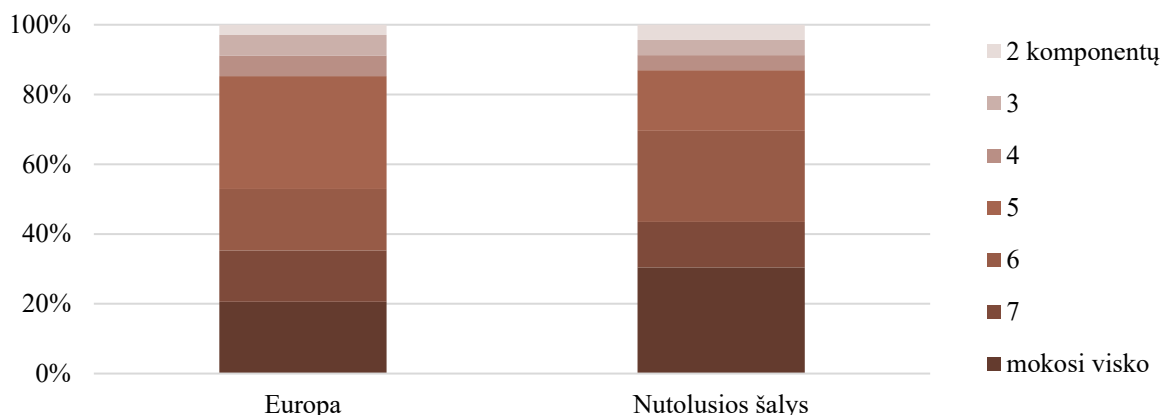
Bulbukienė, 2015; Senulienė, 2023). Taip etninė lietuviškosios tapatybės raiška tampa neatsiejama išeivių bendruomenių įvaizdžio formavimo dalimi, išryškinančia jų siekį išlaikyti ryšį su gimtine bei simboliškai įtvirtinti „lietuvybę“ globaliame kontekste. Tačiau tuo pat metu įsitvirtinant naujoje kultūrinėje terpėje išeivių tapatybė neišvengiamai absorbuoja jos ženklus bei simbolius, taip formuojantis daugialypėms tapatybės konfigūracijoms, kuriose etniškumas persipina su pilietine ar lokalia priklausomybe (Daukšas, 2019). Taigi, tautinės tapatybės išlaikymo ir puoselėjimo išeivijoje tyrimai neturėtų būti redukuoti vien į etniškumo dimensiją – jie apima platesnį socialinį bei kultūrinį gyvenimo kontekstą, kuriame persipina kasdienės praktikos, socialiniai ryšiai bei kultūrinių nuostatų tęstinumas (Čiubrinskas, 2020, p. 75). Atitinkamai, diasporos bendruomenių kultūrinė veikla taip pat peržengia etninės kultūros saugojimo ribą: ji apima įvairias socialinės integracijos formas, simbolinės priklausomybės palaikymą ir kolektyvinės sanglaudos stiprinimą. Tokios iniciatyvos tampa ne tik tradicijų perdavimo, bet ir socialinio kapitalo kūrimo erdve. Lietuviybės turinys diasporoje siejamas ne vien su autentiškų etninių praktikų puoselėjimu, bet pirmiausia su kalbos perdavimu bei lietuviško kultūrinio lauko kūrimu, ką rodo tiek pristatomose apklausose dalyvavusių respondentų refleksijos, tiek kitų tyrimų duomenys (Tarkauskaitė, 2020). Dėl to kai kurios bendruomenės mažiau akcentuoja tradicinių papročių autentiškumą, o didesnę reikšmę teikia bendravimui gimtąja kalba ir kultūrinei bendrystei, kartais peržengiančiai tautinės priklausomybės ribas. Kalbant apie pastaruosius atvejus, lietuviai užsienyje neretai bendradarbiauja su estų ir latvių bendruomenėmis, kartu minėdami valstybines šventes ar rengdami kalendorines šventes, tokias kaip Joninės, – ypač ten, kur geografinis atstumas nuo Lietuvos skatina ieškoti kultūriškai artimų sąlyčio taškų. Taip neformalios bendruomenių narių sueigos ir įvairios veiklos papildo formaliąsias komunikacijos formas, suteikdamas lietuviybei gyvumo, aktualumo ir tęstinumo kasdiniame išeivių gyvenime, ką aiškiai rodo apklausose dalyvavusių bendruomenių ir mokyklų vadovų atsakymai.

Taigi skirtingų bendruomenių veikloje dėmesio balansas tarp etninės ir šiuolaikinės kultūros yra gana skirtingas. Analizuojant apklausų rezultatus, išryškėja tendencija, kad bendruomenės ir mokyklos, veikiančios geografiškai nuo Lietuvos nutolusiose šalyse, savo veikloje ryškiau akcentuoja etninę lietuviškos tapatybės dėmenį nei Europos diaspora. Pavyzdžiui, analizuojant atsakymus apie drauge švenčiamas kalendorines ir valstybės šventes matome, kad abiejose šalių grupėse daugiau švenčiama kalendorinių švenčių, tačiau nutolusiose šalyse tai daroma dažniau nei Europos šalyse; tuo tarpu daugiau valstybės švenčių pažymima Europos diasporoje (žr. 13 pav.). Nutolusiose šalyse dažniau nei Europoje puošiamasi tautiniais drabužiais (taip atsakė atitinkamai 74 ir 48 procentai bendruomenių ir mokyklų vadovų), rengiami tradiciniai vakarai, paskaitos, muzikiniai ar teatriniai pasirodymai (atitinkamai 64 ir 59 procentai), renginių metu gaminami tradiciniai patiekalai (atitinkamai 89 ir 79 procentai), bendruomenėse veikia folkloro ansambliai (atitinkamai 50 ir 33 procentai), o jų nariai yra dalyvavę stovyklose Lietuvoje (atitinkamai 21 ir 14 procentų). Kalbant apie mokyklas, etnis mokinių ugdymas nutolusiose šalyse įtraukia daugiau komponentų – liaudies dainų, šokių, žaidimų, amatų, smulkiosios tautosakos ir kitų (žr. 14 pav.), ir absoliučiai visi jų vadovai išsakė etnokultūrinio ugdymo seminarų poreikį (palyginimui, Europoje – 88 procentai).

13 pav. Lietuviškų kalendorinių ir valstybės švenčių šventimas Europos diasporoje ir geografiškai nutolusiose šalyse veikiančiose bendruomenėse ir mokyklose

14 pav. Į etninį mokinių ugdymą įtraukiamų komponentų skaičius (iš išvardintų: liaudies dainų, šokių, žaidimų, amatų, smulkiosios tautosakos, dirbinių, kalendorinių papročių, paprotinio elgesio)

Nutolusiųjų bendruomenių ryškesnis etniškumo akcentavimas atsispindi ne tik jų veiklos turinyje, bet ir viešojoje reprezentacijoje, ką atskleidžia ne tik apklausų duomenys, bet matyti ir iš bendruomenių sklaidos kanalų – interneto svetainių ir socialinių tinklų, ypač *Facebook*, profilių. Juose tai išreiškiama tiek per pasirenkamą komunikacinę strategiją ir skelbiamą turinį, tiek per vizualinius sprendimus – grafinius elementus, spalvų derinius, tradicinių simbolių naudojimą. Nutolusiose bendruomenėse didesnis prioritetas teikiamas tautinėms tradicijoms, simboliškai ir kalbai, o kitose – labiau išryškėja šiuolaikinės kultūros formos, orientuotos į jaunąją kartą, įvairesnį kultūrinį lauką ar tarptautinę auditoriją.

Tokį skirtumą galima aiškinti keliomis priežastimis. Pirmiausia, didesnė kultūrinė ir kalbinė distancija nuo priimančiosios visuomenės skatina bendruomenes aiškiau apibrėžti savo skirtingumą, o etniniai simboliai (kalba, tradicijos, šventės) tampa pagrindiniu tapatybės išsaugojimo įrankiu. Svarbu ir tai, kad nutolusiose šalyse trūksta natūralaus ryšio su Lietuva – ribotos galimybės dažnai lankytis, dalyvauti Lietuvos viešajame gyvenime ar palaikyti

intensyvesnius kultūrinius mainus. Todėl etninės kultūros elementai įgyja stipresnį simbolinį krūvį kaip ryšio su tėvyne pakaitalas. Tuo tarpu diasporos Europoje patiria mažesnę kultūrinę distanciją: geografinis artumas ir atviros migracijos galimybės leidžia lengviau palaikyti gyvus ryšius su Lietuva – dažniau lankytis, gauti lietuvišką spaudą ar naudotis lietuviška žiniasklaida. Dėl šios priežasties europinė diaspora savo tapatybės raiškoje labiau pabrėžia kalbinį ir pilietinį, o ne etninį aspektą.

Apibendrinimas

Pristatyto tyrimo rezultatai atskleidė tiek bendruosius diasporos bendruomenių veiklos dėsningumus, tiek specifinius skirtumus, kylančius iš skirtingų istorinių, kultūrinių ar socialinių kontekstų. Bendruomenių misija pirmiausia siejama su lietuvių telkimu, lietuviybės išsaugojimu ir kalbos perdavimu jaunajai kartai. Kai kurios bendruomenės apsiriboja šventinių tradicijų puoselėjimu, kitos imasi platesnių iniciatyvų – finansinės paramos, kultūros sklaidos ar atminties projektų, edukacinių ir pramoginių veiklų, sudarančių sąlygas į jas įsitraukti skirtingoms kartoms ir skirtingus interesus turintiems žmonėms. Nepaisant įvairovės, visų veiklų ašis išlieka lietuviškos tapatybės stiprinimas. Svarbi jų kryptis – etninės kultūros mokymai: liaudies dainos, šokiai, žaidimai, amatai, folkloro ansambliai. Čia aiškiai matyti bendras poreikis ir noras gilinti turimas žinias, ugdyti metodines bei organizacines kompetencijas, kurios leistų užtikrinti tvaresnį tradicijų perdavimą jaunajai kartai.

Skirtingų bendruomenių veikloje dėmesio balansas tarp etninės ir šiuolaikinės kultūros yra gana skirtingas, išryškėjant tendencijai, kad geografiškai nuo Lietuvos nutolusiose šalyse gyvenantys lietuviai labiau akcentuoja etniškumą, tuo tarpu kai Europos šalyse gyvenančios bendruomenės labiau orientuojasi į šiuolaikinės kultūros raišką, o etninės tradicijos labiau aktualizuojamos per tradicines šventes. Veiklų įvairovėje siekiant stiprinti būtent etninių tradicijų tęstinumą, reikalinga valstybės institucijų parama – kompetentingi specialistai, metodinės priemonės, atributika, atlikėjų koncertai ir kitos iniciatyvos. Ypač aktualus yra sistemingas informacijos telkimas vienoje vietoje: bendruomenių ir lituanistinių mokyklų veiklas organizuojantys asmenys turi lengvai pasiekti duomenis apie finansinės paramos galimybes, metodologinius išteklius bei mokymo programas skirtingo amžiaus ir gebėjimų vaikams.

Lituanistinis ugdymas bendruomenių veikloje užima ypatingą vietą, nes per kalbą ir kultūrinę praktiką formuojasi ilgalaikiai bendruomeniniai saitai. Ypač kalbos praradimas dažnai siejamas su nutautėjimu, todėl lituanistinės mokyklos tampa kertiniu lietuviškumo išlaikymo instrumentu. Lituanistinėse mokyklose mokomasi įvairių su etnine kultūra susijusių dalykų, ypatingą dėmesį skiriant kalendoriniams papročiams ir šventėms, tautosakai, tradiciniams dirbiniams ir žaidimams, liaudies dainoms. Kalendorinių ir valstybinių švenčių minėjimas ypač išryškina bendruomenių ir mokyklų sinergiją, nes šventės suvokiamos kaip bendrystės, pilietiškumo ir tapatybės išraiška.

Išsūkiškai, su kuriais susiduria užsienyje gyvenantys lietuviai, kyla tiek iš struktūrinių sąlygų, tiek iš konkrečios bendruomenės vidinės dinamikos. Viena vertus, jie yra objektyvūs – susiję su turimais materialiniais ir žmogiškaisiais ištekliais, kompetencijų ribotumu, geografiniais atstumais ar priimančiosios šalies politika imigrantų bendruomenių atžvilgiu. Pavyzdžiui,

geografiškai nutolusiose šalyse gyvenantys lietuviai dažniau susiduria su kalbos barjeru¹. Tokiose situacijose ypatingą reikšmę įgyja lietuvių kalbos mokėjimo užtikrinimas, reikalaujantis metodinės pagalbos bendruomenėms ir specialiai pritaikytų mokymo priemonių, atitinkančių bendruomenių poreikius bei galimybes, klasių sudarymo specifiką. Kita vertus, iššūkių mastą lemia ir subjektyvūs veiksniai – narių motyvacija įsitraukti į aktyvų bendruomeninį gyvenimą ir iniciatyvumo lygis. Kadangi kiekviena bendruomenė susiduria su savitais iššūkiais, sprendimai negali būti vienodi – būtina ieškoti diferencijuotų būdų, kaip palaikyti aktyvų bendruomeninį gyvenimą ir lietuviškos tapatybės raišką.

Bendruomenių ir mokyklų veikloje ypatingą reikšmę turi simbolinis ryšys su Lietuva. Jis gali būti įtvirtinamas per valstybės institucijų paramą ir oficialų pareigūnų įvertinimą, kuris veikia kaip pripažinimo mechanizmas, sustiprina diasporos emocinį ryšį su gimtine ir suteikia legitimumą globaliame kontekste. Šis grįžtamasis ryšys yra esminis, nes diasporos gyvybingumas dažniausiai remiasi aktyviausių savanorių pastangomis. Todėl aiškiai išreikštas valstybės dėmesys atlieka ne tik moralinės paskatos, bet ir motyvacinę funkciją, padėdamas išlaikyti savanorių įsitraukimą ir veiklos tęstinumą ir stiprindamas diasporos simbolinį kapitalą.

Auganti migracija ir globalizacijos procesai keičia išėivijos bendruomenių struktūrą, komunikacijos būdus bei principus, skatindami daugialypių tapatybių formavimąsi ir keldami naujus iššūkius etninės kultūros tęstinumui. Esminis vaidmuo čia tenka bendruomeniškumui: nors etninė tapatybė gali būti palaikoma individualiomis praktikomis ar gyvenimo būdu (Čiubrinskas, 2020; Noreikaitė, 2017), tautiškumas pirmiausia reiškiasi kaip kolektyvinė patirtis (Kuznecovienė, 2008). Diasporos bendruomenės tampa ne tik kultūros vartotojomis, bet ir aktyviomis jos kūrėjomis bei saugotojomis, o jų poreikių ir situacijos analizė leidžia suprasti, kaip vyksta kultūrinės tapatybės perdavimas kartų grandinėje bei kokie veiksniai jį silpnina ar stiprina. Todėl bendruomeninėms diasporos veikimo formoms turi tekti prioritetinis valstybės institucijų dėmesys – tiek esančių bendruomenių veiklos palaikymas, tiek naujų bendruomenių kūrimosi skatinimas. Kita vertus, užsienyje gyvenantys tautiečiai nevienodai aktyviai įsitraukia į bendruomeninę veiklą ar lituanistinių mokyklų veiklą, nors jų poreikis išlaikyti kultūrinę tapatybę gali būti toks pat aktualus. Šiuos skirtumus lemia tiek asmeninis interesas ir vidinė motyvacija, tiek objektyvios aplinkybės – diasporos gausumas, geografinis išsisklaidymas, gyvenamosios šalies politika ar kiti struktūriniai veiksniai. Tad pripažįstant, kad etniškumas įgyja tvirtą pavidalą per bendruomeninę patirtį, kartu būtina plėtoti strategijas ir priemones, leidžiančias puoselėti tautinę tapatybę ir už bendruomeninių tinklų ribų. Tai aktualu asmenims ar šeimoms, kurie dėl įvairių priežasčių nedalyvauja organizuotoje veikloje, tačiau siekia išlaikyti tradicijas, gimtąją kalbą ir kultūrinį paveldą siauresniame rate. Apibendrinant galima teigti, kad visos valstybės strategijos, nukreiptos į diasporos telkimą ir kultūrinės tapatybės stiprinimą, turi atliepti šiuolaikinio pasaulio realijas: spartėjantį gyvenimo tempą, globalių komunikacijos tinklų poveikį bei kintančius tapatybės konstravimo būdus.

¹ Netgi atsakymus į apklausų klausimus kai kurie respondentai pateikė ne lietuvių, o kitomis (anglų, ispanų) kalbomis, kas rodo, jog ne tik eiliniams bendruomenių nariams, bet ir jų lyderiams trūksta kalbinių kompetencijų. Tačiau šie atsakymai buvo labai vertingi, nes atspindėjo savitas bendruomenių patirtis ir problemas.

Išvados ir rekomendacijos

1. Diasporos bendruomenių ir lituanistinių mokyklų veiklos analizė atskleidė bendrus dėsningumus, tačiau taip pat išryškino ir lokalius skirtumus, kylančius iš skirtingų istorinių, kultūrinių bei socialinių kontekstų. Todėl negalima taikyti vienodų valstybės politikos sprendimų visoms bendruomenėms – būtina diferencijuota, konkrečiam kontekstui pritaikyta strategija, atsižvelgianti į geografinį atstumą, bendruomenių dydį, jų veiklos patirtį, demografinę sudėtį bei kitas charakteristikas.
2. Bendruomenių bei lituanistinių mokyklų veikloje itin reikšmingas simbolinis ryšys su Lietuva. Jis gali būti materializuojamas įvairiomis formomis – garsinant jų veiklos pasiekimus, skiriant daugiau dėmesio valstybės pareigūnų vizitams ir bendravimui su bendruomenėmis. Toks pripažinimas veikia kaip svarbus socialinis legitimavimo mechanizmas, stiprina emocinį ryšį su gimtine ir suteikia papildomą motyvaciją aktyviausiems savanoriams.
3. Diasporos gyvybingumas iš esmės grindžiamas aktyviausių narių entuziazmu, kurie bendruomeninei veiklai skiria laiką, kompetencijas bei materialinius išteklius. Todėl valstybės politika turėtų būti nukreipta į sąlygų, stiprinančių jų įsitraukimą ir motyvaciją, kūrimą, įskaitant priemones, mažinančias organizacinę našta aktyviausiems nariams, ir galimybių dalintis gerąja patirtimi plėtimą.
4. Esama informacija apie švietimo iniciatyvas, renginius, etnokultūriniam ugdymui reikalingą metodinę medžiagą yra fragmentiška. Skirtingos institucijos – Užsienio reikalų ministerija, Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Kultūros ministerija, įvairios tarybos ir organizacijos – skelbia dalinę informaciją pagal savo kompetencijas, kas apsunkina jos paiešką. Reikalinga sukurti centralizuotą, lengvai prieinamą informacinę sistemą, kurioje būtų pateikiama visa aktuali informacija apie diasporos bendruomenėms prieinamas paramos priemones, lituanistinių mokyklų steigimo gaires, metodinę medžiagą, organizuojamas stovyklas ir kitus renginius, autentiškos lietuviškos atributikos įsigijimo galimybes ir kita. Tai sumažintų informacijos fragmentiškumą ir padėtų savanoriams efektyviau planuoti bei įgyvendinti veiklas. Informacijos susisteminimas ypač aktualus atsižvelgiant į tai, kad bendruomenių ir mokyklų veikla remiasi į savanorių iniciatyvą, kurie dažnai neturi pakankamai laiko gilintis į išskaidytus informacijos šaltinius.

Literatūra

- Barkauskaitė, G. (2018). *Tradicinių švenčių tęstinumas ir kaita lietuvių bendruomenėse užsienio šalyse* (p. 42).
- Bissinger, F. H. (2021). *Family Language Policies and Immigrant Language Maintenance* [Doctoral thesis]. Stockholm University.
- Blachnicka-Ciacek, D., & Budginaite-Mackine, I. (2022). The ambiguous lives of ‘the other whites’: Class and racialisation of Eastern European migrants in the UK. *The Sociological Review*, 70(6), 1081–1099. <https://doi.org/10.1177/00380261221121218>

- Bučaitė-Vilkė, J., Rosinaitė, V., & Yoshino, E. (2012). Experience of Lithuanian migrants: The social construction of networks and identities. *Filosofija. Sociologija*, 22(4), 510–522. <https://doi.org/10.6001/fil-soc.2011.22.4.19>
- Budginaitė, I., & Mašidlauskaitė, R. (2015). Ar laukiami diasporos vaikai Lietuvoje? Tėvų ir mokytojų patirtys. *Politologija*, 2(78), 94–128. <https://doi.org/10.15388/Polit.2015.2.8242>
- Budriūnienė, J. (2020). Historical narrative for constructing national identity: The case of the English—Language Lithuanian American cultural press in the second half of the twentieth century. *Istorija*, 119(3), 70–90. <https://doi.org/10.15823/istorija.2020.119.4>
- Čiubrinskas, V. (Sud.). (2011). *Lietuviškasis identitetas šiuolaikinės emigracijos kontekstuose*. Vytauto Didžiojo universitetas.
- Čiubrinskas, V. (2020). Uncertainties of Transnational Belonging: Homeland Nationalism and Cultural Citizenship of Lithuanian Immigrants in the USA. *Folklore: Electronic Journal of Folklore*, 78, 61–80. <https://doi.org/10.7592/FEJF2020.78.ciubrinskas>
- Daukšas, D. (2019). Antros kartos emigrantai iš Lietuvos Norvegijoje: Tarp Lietuvos ir Norvegijos? *Lituanistica*, 3, 230–240. <https://doi.org/10.6001/lituanistica.v65i3.4095>
- Daukšas, D. (2021). Namai „čia“ ir „ten“: Namų konstravimo sampratos (lietuviškoje) migracijoje. *Lituanistica*, 67(3(125)), 230–243.
- Gečienė, I., & Matulaitis, Š. (2022). Lithuanian Diaspora Role in Sustainable Development of Country. *Regional Formation and Development Studies*, 8(3), 84–91. <https://doi.org/10.15181/rfds.v7i2.2365>
- Gudavičienė, E., & Jakaitė-Bulbukienė, K. (2021). Recent wave of Lithuanian emigrants: Language use and maintenance. A. Verschik (Sud.), *Multilingual practices in the Baltic countries* (p. 89–143). Tallinn University Press.
- Gudelis, D., Gečienė, I., Nevinskaitė, L., Jakulevičienė, L., Klimavičiūtė, L., & Kanopkaitė, S. (2015). *Diasporos profesionalai: Kaip juos telkti kuriant Lietuvos gerovę*. Saulelė.
- Gudelis, D., & Klimavičiūtė, L. (2020). Diaspora Policies, Consular Services and Social Protection for Lithuanian Citizens Abroad. J.-M. Lafleur & D. Vintila (Sud.), *Migration and Social Protection in Europe and Beyond (Vol. 2)* (p. 305–320). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-51245-3_18
- Hilbig, I., Kačkutė, E., & Kazlauskienė, V. (2025). Feelings of maternal guilt among Lithuanian migrant mothers and disharmonious bilingualism: A case study. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 46(6), 1654–1665. <https://doi.org/10.1080/01434632.2024.2440567>
- Jakaitė-Bulbukienė, K. (2014). Lithuanian language maintenance in the emigrant family: The case of US. *Taikomoji Kalbotyra*, 5, 1–30. <https://doi.org/10.15388/TK.2014.17456>
- Jakaitė-Bulbukienė, K. (2015). *Lietuvių emigrantų šeima: Kalba ir tapatybė* [Daktaro disertacija]. Vilniaus universitetas.
- Kripienė, I. (2012). *Identitetų konstravimas transnacionalinėje migracijoje: Šiuolaikiniai imigrantai iš Lietuvos Jungtinėse Amerikos valstijose* [Daktaro disertacija]. Vytauto Didžiojo universitetas.
- Kripienė, I. (2013). Šiuolaikiniai imigrantai iš Lietuvos transnacionalineje erdvėje: Niujorko atvejis. *Lietuvos etnologija*, 13(22), 9–33.

- Kuznecovienė, J. (2008). Šventes švenčiantis lietuvis: Bendruomeniškumo diapazonas. V. Čiubrinskas & J. Kuznecovienė (Sud.), *Lietuviškojo identiteto trajektorijos* (p. 75–88). Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
- Kuznecovienė, J. (2009). Lietuvių imigrantų tautinės tapatybės darybos strategijos Airijoje, Anglijoje, Ispanijoje ir Norvegijoje. *Filosofija. Sociologija*, 20(4), 283–291.
- Liubinienė, N. (2009). *Migrantai iš Lietuvos Šiaurės Airijoje: „savos erdvės“ konstravimas* [Daktaro disertacija]. Vytauto Didžiojo universitetas.
- McMillan, D. W., & Chavis, D. M. (1986). Sense of community: A definition and theory. *Journal of Community Psychology*, 14(1), 6–23. [https://doi.org/10.1002/1520-6629\(198601\)14:1<6::AID-JCOP2290140103>3.0.CO;2-I](https://doi.org/10.1002/1520-6629(198601)14:1<6::AID-JCOP2290140103>3.0.CO;2-I)
- Noreikaitė, A. (2017). Latvijos lietuvių etninio tapatumo raiška XXI a. Pradžioje. *Etninė kultūra*, 10, 91–102.
- Parutis, V. (2007). Galimybių šalis: Ar gali Jungtinė Karalystė tapti lietuvių emigrantų namais? *Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 3, 22–35.
- Popyk, A. (2023). The Priorities and Challenges of Diaspora Education Policies in Poland and Lithuania. *Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny*, 2(188), 71–92. <https://doi.org/10.4467/25444972smpp.23.017.18631>
- Račiūnaitė-Paužuolienė, R. (2017). *Anglijos lietuvių kultūrinė ir religinė tapatybė* (p. 28).
- Ramonienė, M. (Sud.). (2015). *Emigrantai: Kalba ir tapatybė*. Vilniaus universiteto leidykla.
- Ramonienė, M. (Sud.). (2019). *Emigrantai: Kalba ir tapatybė II. Keturi sociolingvistiniai portretai*. Vilniaus universiteto leidykla.
- Ramonienė, M., & Ramonaitė, J. T. (2024). The Role of the Mother in Lithuanian Heritage Language Maintenance. *Languages*, 9(7), 241. <https://doi.org/10.3390/languages9070241>
- Senulienė, J. (2023). *Migrantų tapatybė ir lietuviškas maistas Jungtinėse Amerikos Valstijose XX a* [Daktaro disertacija]. Lietuvos istorijos institutas.
- Stepušaitytė, V. (2013). „Namai—Tai tas jausmas, kad esi reikiamoje vietoje reikiamu metu“: Namų konstravimo ypatumai migruojant. *Lietuvos etnologija*, 13(22), 59–79.
- Šarkūnaitė, D. (2017). *Identity formation in Lithuanian diaspora press* [Thesis]. Vilniaus universitetas.
- Šutinienė, I. (2009). Lietuvių imigrantų požiūriai į lituanistinį vaikų ugdymą. *Filosofija. Sociologija*, 20(4), 310–317.
- Šutinienė, I. (2011). Lietuvių migrantų tautinio identiteto transformacijos: Tarp aktualizavimo ir asimiliacijos. V. Čiubrinskas (Sud.), *Lietuviškasis identitetas šiuolaikinės emigracijos kontekstuose* (p. 163–184). Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
- Taljūnaitė, M., & Labanauskas, L. (2009). *Lietuviai svetur: Tautinio tapatumo išsaugojimas*. Lietuvos socialinių tyrimų centras.
- Tarkauskaitė, N. (2020). *Tautiškumo puoselėjimas Norvegijos lietuvių bendruomenėse*. Vytauto Didžiojo universitetas.
- URM. (2025). *Lietuvos diasporos politikos strateginių gairių „Globali Lietuva“ 2022–2030 m. Veiksmų plano įgyvendinimo 2024 m. Ataskaita*. <https://www.urm.lt/storage/main/public/uploads/2025/03/2024-globalios-lietuvos-vp-ataskaita.pdf>

Summary

In a globalized world, ethnic culture acquires renewed significance as both a framework for personal and collective identity and as a repository of cultural memory. Its preservation and promotion remain particularly vital for diaspora communities, since the intense processes of migration and transnationalism characteristic of the 21st century not only reshape the very notion of cultural identity but also reinforce the need to sustain ties with one's native culture. Within this framework, ethnic culture becomes both a marker of distinctiveness and a form of symbolic capital, fostering community solidarity, transmitting traditions to younger generations, and safeguarding the integrity of identity in a rapidly shifting cultural landscape. The preservation of ethnic culture in the diaspora is thus a complex yet essential endeavor at both individual and state levels. At the personal level, it is closely linked to the maintenance of national identity, the intergenerational transmission of cultural memory and heritage, and the reinforcement of identity cohesion, which also facilitates the mitigation of social and cultural exclusion brought about by migration. At the state level, amid contemporary migration flows, a dynamic and meaningful connection between the homeland and its diaspora, expressed through community cohesion and cultural activity, may function as a strategic instrument of soft power. Such engagement not only contributes to shaping the country's image internationally but also stimulates the civic participation of compatriots abroad and provides a foundation for the development of cultural diplomacy.

The development of an effective and sustainable long-term cultural and educational policy aimed at reinforcing connections with the diaspora and enhancing their ethnic and civic participation requires reliable, continuously updated empirical data on the conditions, motivations, needs, and challenges of Lithuanian communities and Lithuanian schools operating across different countries. In implementing the *Action Plan of the Strategic Guidelines for the Lithuanian Diaspora Policy "Global Lithuania" 2022–2030* for the years 2024–2026, approved by the Government of the Republic of Lithuania, the Council for the Safeguarding of Ethnic Culture commissioned surveys of the leaders of Lithuanian communities abroad (hereinafter referred to as *communities*) and the heads of Lithuanian schools abroad (hereinafter referred to as *schools*), whose experiences and insights constitute an extremely important source of information. The surveys were conducted in November 2024 to March 2025. They involved 44 communities from 25 countries and 61 schools from 22 countries in various regions of the world that are very diverse in terms of several criteria: duration of activity, size (number of community members or students), average age of community members or age groups of students involved in education, territorial coverage (dispersion or concentration), available infrastructure (where the most important factor determining the possibilities for activities is the availability of suitable premises), distance from the Lithuanian embassy, and geographical distance from Lithuania. The purpose of the surveys was to evaluate the current state of Lithuanian communities and Lithuanian schools across various countries, with a focus on the preservation of ethnic culture. They aimed to identify existing practices, assess needs, and pinpoint key challenges, in order to formulate evidence-based recommendations for relevant institutions.

The results of the study revealed both general patterns in the activities of diaspora communities and specific differences arising from different historical, cultural, and social contexts. The definitions of their mission provided by the leaders of the emigrant communities show that it is primarily focused on bringing Lithuanians together, creating a sense of community, and preserving Lithuanian identity, with a particular emphasis on maintaining the language,

traditions, and culture and passing them on to the younger generation, thus ensuring the long-term vitality of the diaspora. The responses provided reveal certain differences in the scope of objectives: some communities limit themselves to promoting Lithuanian identity through celebrations of traditional and national holidays, while others seek to have a broader impact – they raise financial support, get involved in the life of the local community, or implement broader projects to preserve memory and spread culture. This diversity reflects the different contexts of the diaspora and the maturity of the communities, but the overall direction remains the same – to maintain and strengthen Lithuanian identity in a foreign environment.

emphasized that Lithuanian traditions hold great importance within their communities, noting that specialized training courses are offered (in folk songs, dances, games, crafts, etc.), traditional evenings are organized, and folklore ensembles or folk groups remain active. The data also highlights the breadth and diversity of community activities, which extend beyond the preservation of ethnic culture to encompass cultural and educational initiatives more broadly, as well as recreational and leisure activities. These endeavors facilitate the formation of social bonds and reinforce cultural identity by engaging multiple generations and individuals with varied interests in community life. Leaders and volunteers organize these activities largely driven by personal enthusiasm, making the vitality of communities heavily dependent on individual initiative. However, when it comes to preserving ethnic culture, there is a clear common need and desire to deepen existing knowledge and develop methodological and organizational skills that would ensure a more sustainable transfer of traditions to the younger generation. This aspiration demonstrates not only an understanding of the importance of preserving cultural identity, but also the readiness of communities to move from spontaneous activities to a more structured, professionalized model.

The balance between ethnic and contemporary culture in the activities of different communities varies considerably, with a tendency for Lithuanians living in countries geographically distant from Lithuania to place greater emphasis on ethnicity, while communities living in European countries are more oriented towards the expression of contemporary culture, with ethnic traditions being actualized through traditional celebrations. Thus, the identity of the diaspora cannot be purely ethnic, even though it does not become fully integrated into the host culture – it is an intermediate configuration in which ethnicity becomes both a sign of distinctiveness and a means of dialogue with the environment. Therefore, in order to meet the various needs of the diaspora, a variety of community activities are necessary – cultural, artistic, sporting, and other initiatives. The most important element in this process remains a living relationship with the Lithuanian language, which can be maintained through camps for diaspora children and families both in Lithuania and abroad. In order to specifically promote the preservation of ethnic traditions through a variety of activities, the assistance of state institutions is needed – competent specialists, methodological tools, national attributes, concerts by popular performers, and other initiatives. The systematic collection of relevant information in one place is becoming particularly important: those who organize the activities of communities and schools need easy access to data on financial support opportunities, methodological resources, and teaching programs for children of different ages and abilities.

One of the most significant ways of establishing and sustaining ethnic bonds is connected to children, especially among new emigrants: through their socialization, educational environment, and interpersonal interactions, enduring community ties are forged, serving as an essential resource for both integration and identity maintenance. Lithuanian-oriented education – particularly the knowledge and use of the Lithuanian language – is widely regarded by emigrants as a cornerstone for safeguarding and transmitting Lithuanian identity within the migratory environment; the loss of this ability is often associated with assimilation and a weakening of cultural identity. Lithuanian schools provide instruction in a range of subjects

connected to ethnic culture, with particular emphasis on seasonal traditions and holidays, folklore, traditional crafts and games, as well as folk songs. According to survey data, 75% of community leaders reported the existence of a Lithuanian school within their community. Those who indicated otherwise most often referred to the community's small size, insufficient numbers of teachers or financial resources, limited demand, and low attendance as the primary obstacles to establishing such schools.

The relationship between diaspora communities and schools is fundamentally dialectical. Lithuanian schools are typically established by the communities themselves, with members collaborating to address challenges related to children's education and the systematic acquisition of the Lithuanian language. On the other hand, these schools frequently evolve into central institutions of community life, serving as focal points for collective activities and as powerful instruments for engaging new members in the broader network of community initiatives. The mutual support between communities and schools is particularly evident in the celebration of various holidays, both calendar and national, when the activities organized by communities and schools overlap. When asked which Lithuanian calendar holidays are celebrated within their communities and schools, leaders most frequently highlighted the major annual celebrations – Christmas Eve or Christmas and Easter – while also noting the particular significance of Shrovetide (*Užgavėnės*) and St. John's Day (*Joninės*). The value attributed to these holidays was linked to their distinctive and aesthetically rich traditions, their capacity to attract broad participation, their role in fostering identity and civic spirit, and inclusiveness for individuals of different ages as well as ethnically mixed families. Among the Lithuanian national holidays, February 16 is the most widely celebrated, followed by March 11 and July 6.

An examination of the key challenges encountered by Lithuanians abroad highlights four principal categories: material resources, human resources, lack of community engagement, and insufficient teaching materials for effective activity. The difficulties experienced by communities and schools therefore stem both from broader structural conditions and from the internal dynamics of each community. On the one hand, these are objective constraints – arising from limited material and human resources, insufficient competencies, geographic distance, or the host country's policies toward immigrant groups. For instance, Lithuanians residing in geographically remote regions are more likely to confront language barriers. In such contexts, safeguarding Lithuanian language knowledge becomes particularly crucial, necessitating methodological support and pedagogical tools adapted to the specific needs, capacities, and class structures of diaspora communities. On the other hand, the magnitude of these challenges is also shaped by subjective factors, such as the members' motivation to participate actively in community life and their individual initiative. These conditions call for differentiated, context-sensitive strategies rather than uniform solutions: there is no single formula for fostering community activity or sustaining ethnic expression, since each community confronts its own distinctive set of circumstances.

The symbolic connection with Lithuania holds particular significance in the activities of diaspora communities and schools. This connection can be reinforced through the involvement of state institutions and the recognition extended by official representatives, which functions as a mechanism of acknowledgment, deepens the emotional bond of the diaspora with the homeland, and enhances its legitimacy in the global arena. Such a feedback loop is crucial, as the vitality of diaspora life often rests on the efforts of the most active volunteers. Explicit expressions of state attention thus operate not only as a moral encouragement but also as a source of motivation, sustaining volunteer commitment, ensuring the continuity of community activities, and strengthening the symbolic capital of the diaspora.

The accelerating processes of migration and globalization are reshaping the structure of expatriate communities, transforming their modes and principles of communication, fostering the emergence of multiple identities, and creating new challenges for the continuity of ethnic culture. Community spirit plays a decisive role in this regard: while ethnic identity may be sustained through individual practices and lifestyles, national belonging is expressed most profoundly as a collective experience. Diaspora communities thus emerge not only as consumers of cultural forms but also as active producers and preservers of them. Careful analysis of their needs and circumstances provides insight into the mechanisms by which cultural identity is transmitted across generations, as well as the factors that either weaken or reinforce this process. For this reason, community-based initiatives should be given priority by state institutions, both through support for the activities of existing communities and through encouragement of new ones. At the same time, it is evident that not all compatriots abroad are equally active in community organizations or Lithuanian schools, even if their need to maintain cultural identity is equally strong. Such differences are shaped both by subjective factors – personal interest and internal motivation – and by objective conditions such as community size, geographic dispersion, the policy environment of the host country, and other structural determinants. Thus, while acknowledging that ethnicity is most vividly realized through community life, it is also essential to design strategies and measures that enable the nurturing of national identity beyond community networks. This is particularly relevant for individuals and families who, for various reasons, do not participate in organized activities but nevertheless strive to preserve traditions, language, and cultural heritage within more intimate settings. In sum, all state strategies aimed at uniting the diaspora and strengthening cultural identity must remain attuned to the realities of the contemporary world – its accelerating pace, the influence of global communication networks, and the shifting modes of identity construction.

1 priedas. KLAUSIMYNAS. Etninės kultūros puoselėjimas užsienio lietuvių bendruomenėse

Etninės kultūros globos taryba vykdo šią apklausą įgyvendindama LIETUVOS DIASPOROS POLITIKOS STRATEGINIŲ GAIRIŲ „GLOBALI LIETUVA“ 2022–2030 M. ĮGYVENDINIMO VEIKSMŲ PLANO 2024–2026 M. 1.3. punkto LIETUVIŠKOS TRADICINĖS KULTŪROS PUOSELĖJIMAS UŽSIENYJE 1.3.1.4 papunktį ATLIKTI LIETUVOS DIASPOROS APKLAUSĄ ETNINĖS KULTŪROS PUOSELĖJIMO KLAUSIMAIS IR PARENGTI GAUTŲ REZULTATŲ ANALIZĘ.

1. Atstovaujama šalis / bendruomenės pavadinimas _____
2. Bendruomenės įsikūrimo metai, kontaktiniai duomenys (buveinės adresas, el. paštas, tel. nr.)

3. Bendruomenės vadovas (vardas, pavardė, adresas, el. paštas, tel. nr.) ir (ar) kito kontaktinio asmens duomenys (vardas, pavardė, adresas, el. paštas, tel. nr.)

4. Ar bendruomenė turi savo internetinę platformą ar socialinių tinklų puslapius, skirtus informuoti narius apie būsimus renginius, dalintis nuotraukomis ir skleisti lietuvišką kultūrą?
 Taip
 Ne
5. Jei taip, prašytume parašyti tikslų interneto adresą. _____
6. Ar naudojate socialinius tinklus?
 Taip
 Ne
7. Jei naudojate socialiniais tinklais, prašytume nurodyti, kaip juose jus surasti.

8. Kiek bendruomenėje yra narių? _____
9. Kurioms emigracijos bangoms priskirtini bendruomenės nariai (prašytume nurodyti kiekvienos emigracijos bangos apytikslę procentinę dalį):
1-oji emigracijos banga (XIX a. pabaiga – XX a. pradžia) _____ %
2-oji (po Antrojo pasaulinio karo) _____ %
3-ioji (po Lietuvos nepriklausomybės atgavimo) _____ %
10. Kalendorinių švenčių šventimas. Kokias lietuviškas kalendorines šventes švenčiate bendruomenėje (pavyzdžiui, Kūčias, Kalėdas, Užgavėnes, Velykas, Sekmines, Jonines (Rasas), Vėlines ar kt.)? _____
11. Kaip švenčiate? Kiek žmonių susirenka? _____
12. Kuri šventė yra labiausiai susijusi su lietuviškomis tradicijomis jūsų bendruomenėje? Paaškindite, kodėl? _____
13. Kokią lietuvišką kalendorinę šventę užsienio lietuviai savo bendruomenėje turėtų švęsti? Kodėl?

14. Kokia kalendorinė šventė yra svarbiausia tos valstybės žmonėms, kurioje gyvenate (pavyzdžiui, Kalėdos, Užgavėnės, Velykos, Sekminės, Joninės, Vėlinės, kt.)? Kodėl? _____

Etninės kultūros puoselėjimas užsienio lietuvių bendruomenėse ir lituanistinėse mokyklose

15. Lietuvos valstybės švenčių šventimas. Kokias Lietuvos valstybės šventes švenčiate savo bendruomenėje? (Vasario 16-oji, Kovo 11-oji, Liepos 6-oji ir kt.) _____
16. Jeigu švenčiate, kaip? Kur susirenkate? Kiek žmonių dalyvauja? _____
17. Ar bendruomenė rengia tradicinius lietuviškus vakarus, paskaitas, muzikinius ar teatrinis pasirodymus? Kiek dažnai šie renginiai vyksta per metus? Koks yra jų lankomumas? _____
18. Ar renkamsi bendruomenėje (ne ansamblyje) pasidainuoti lietuvių liaudies dainų ar pašokti tradicinių lietuvių liaudies šokių? Jeigu taip, tai kaip dažnai? _____
19. Kokios kitos bendros veiklos vyksta jūsų bendruomenėje? _____
20. Ar dekoruojate bendruomenės renginių erdves tradiciniais lietuviškais dirbiniais?
 - Taip
 - Ne
21. Ar bendruomenės nariai dalyvauja šventėse pasipuošę tautiniais drabužiais?
 - Taip, dažniausiai
 - Kartais
 - Ne
22. Ar gaminat lietuviškus tradicinius patiekalus renginių, švenčių metu?
 - Taip, visada
 - Dažnai
 - Retai
 - Niekada
23. Ar bendruomenėje yra savanorių grupė, aktyviai dalyvaujanti tradicinių renginių organizavime ir jų vykdyme? Jeigu taip, kokio dydžio ir kokio amžiaus yra ši grupė? _____
24. Ar folkloro ansambliai ar liaudies kolektyvai veikia lietuvių bendruomenėje? Kokie, kas vadovauja? _____
25. Ar bendruomenėje veikia lituanistinė mokykla?
 - Taip
 - Ne
26. Jei NE, prašytume nurodyti priežastis, kodėl lituanistinė mokykla neveikia. _____
27. Kiek bendruomenei svarbios lietuvių tradicijos? _____
28. Ar vyksta bendruomenėje mokymai, susiję su lietuviškų tradicijų puoselėjimu?
 - Tradicinių amatų
 - Dainavimo
 - Šokių, žaidimų
 - Kita
 - Nevyksta
29. Jeigu mokymai nevyksta, kodėl? _____
30. Ar būtų aktualūs etninės kultūros seminarai ar kursai, skirti būtent užsienio lietuvių bendruomenėms?
 - Taip
 - Ne

31. Ar Jūsų bendruomenei būtų naudingi seminarai ar kursai apie etninę kultūrą? (pažymėkite tinkamas grupes):
- Vaikams
 - Jaunimui
 - Suaugusiems
 - Senjorams
32. Ar Jūsų bendruomenė rengia vaikams, šeimoms ar kitoms tikslinėms grupėms vasaros stovyklas, susijusias su tradicijomis? Ar stovyklose veiklos vyksta lietuvių kalba? _____
33. Ar bendruomenės nariai dalyvavo etninės kultūros stovykloje(se) Lietuvoje? Jeigu dalyvavo, kiek žmonių ir kokioje stovykloje? _____
34. Jeigu bendruomenės nariai nedalyvavo stovykloje(-se) Lietuvoje, ar norėtų dalyvauti? Kiek žmonių dalyvautų? _____
35. Ar turite archyvą, kuriame kaupiama medžiaga apie bendruomenės veiklą, žmones (užrašomi jų prisiminimai, pasakojimai, dainos), renginius ir kt.?
- Taip
 - Ne
36. Su kokiais svarbiausiais problemomis susiduriate, siekdami tęsti ir plėtoti lietuviškas tradicijas užsienyje? _____

2 priedas. KLAUSIMYNAS. Etninės kultūros puoselėjimas užsienio lituanistinėse mokyklose

Etninės kultūros globos taryba vykdo šią apklausą įgyvendindama LIETUVOS DIASPOROS POLITIKOS STRATEGINIŲ GAIRIŲ „GLOBALI LIETUVA“ 2022–2030 M. ĮGYVENDINIMO VEIKSMŲ PLANO 2024–2026 M. 1.3. punkto LIETUVIŠKOS TRADICINĖS KULTŪROS PUOSELĖJIMAS UŽSIENYJE 1.3.1.4 papunktį ATLIKTI LIETUVOS DIASPOROS APKLAUSĄ ETNINĖS KULTŪROS PUOSELĖJIMO KLAUSIMAIS IR PARENGTI GAUTŲ REZULTATŲ ANALIZĘ.

1. Atstovaujama šalis / lituanistinės mokyklos pavadinimas _____
2. Lituanistinės mokyklos įsikūrimo metai, kontaktiniai duomenys (buveinės adresas, el. paštas, tel. nr.) _____
3. Lituanistinės mokyklos vadovas (vardas, pavardė, adresas, el. paštas, tel. nr.) _____
4. Ar lituanistinė mokykla turi savo internetinę platformą ar socialinių tinklų puslapius, skirtus informuoti narius apie būsimus renginius, dalintis nuotraukomis ir skleisti lietuvišką kultūrą?
 Taip
 Ne
5. Kiek mokinių mokosi lituanistinėje mokykloje? _____
6. Kokio amžiaus mokiniai mokosi mokykloje? (pažymėkite atitinkamas amžiaus grupes):
 Iki 6–7 metų
 7–11 metų
 12–16 metų
 17–19 metų
7. Ar lituanistinėje mokykloje mokomasi šių dalykų? Pažymėkite tinkamus atsakymus.
 Lietuvių liaudies dainų
 Lietuviškų folklorinių šokių
 Tradicinių lietuviškų žaidimų
 Tradicinių amatų
 Mįslių, patarlių, greitakalbių, skaičiuočių ir kitos smulkiosios tautosakos
 Gaminti tradicinius dirbinius (karpinius, margučius, šiaudinius dirbinius, juostas ir kt.)
 Apie lietuviškus kalendorinius papročius
 Apie paprotinį elgesį
 Kita
8. Jeigu šių / kai kurių dalykų nemokoma, kodėl? _____
9. Ar būtų aktualūs etnokultūrinio ugdymo seminarai ar kursai, skirti būtent lituanistinėms mokykloms?
 Taip
 Ne
10. Kalendorinių švenčių šventimas. Kokias lietuviškas kalendorines šventes švenčiate lituanistinėje mokykloje? _____
11. Kaip švenčiate? _____
12. Kuri kalendorinė šventė mėgiamiausia? Kodėl? _____

Etninės kultūros puoselėjimas užsienio lietuvių bendruomenėse ir lituanistinėse mokyklose

13. Lietuvos valstybės švenčių šventimas. Kokias Lietuvos valstybės šventes švenčiate lituanistinėje mokykloje? (Vasario 16-oji, Kovo 11-oji, Liepos 6-oji ir kt.) _____
14. Jeigu švenčiate, kaip? _____
15. Ar lituanistinė mokykla rengia tradicinius lietuviškus vakarus, paskaitas, muzikinius ar teatrinis pasirodymus? Kiek dažnai šie renginiai vyksta per metus? Koks yra jų lankomumas?

16. Ar dekoruojate renginių erdves tradiciniais lietuviškais dirbiniais?
 Taip
 Ne
17. Ar lituanistinės mokyklos mokiniai dalyvauja šventėse pasipuošę tautiniais drabužiais?
 Taip
 Ne
18. Ar gaminate lietuviškus tradicinius patiekalus renginių, švenčių metu?
 Taip
 Ne
19. Dalyvavimas etnokultūrinėse stovyklose. Ar Jūsų lituanistinė mokykla rengia vaikams, šeimoms vasaros stovyklas, susijusias su tradicijomis?
 Taip
 Ne
20. Ar lituanistinės mokyklos atstovai dalyvavo etninės kultūros stovykloje(se) Lietuvoje? Jeigu dalyvavo, kiek žmonių ir kokioje stovykloje?
 Taip
 Ne
21. Jeigu lituanistinės mokyklos atstovai nedalyvavo stovykloje(se) Lietuvoje, ar norėtų dalyvauti? Kiek žmonių dalyvautų? _____
22. Ar turite archyvą, kuriame kaupiama medžiaga apie lituanistinės mokyklos veiklą?
 Taip
 Ne
23. Su kokiais svarbiausiomis problemomis susiduriate, siekdami tęsti ir plėtoti lietuviškas tradicijas užsienyje? _____